

Ludo Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 33
23/2018
9. jún 2018

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

DANAJSKÝ DAR SLOVÁKOM
K 25. VÝROČIU ICH ŠTÁTU
Strana 4.

SLOVENSKÚ HISTÓRIU
MÉDIÁ NEZVELAĎUJÚ
Strana 5.

ZDRAVOTNÍCTVO NEMÁ BYŤ
OLIGARCHICKÉ CHOROBNÍCTVO
Strana 6.

KEĎ „BRATIA“ ČESI ŠLI
S BUBNOM NA ZAJACE 3.
Strana 7.

GÉNIUS VYTRVALOSTI
V STRASTIACH A BOLESTI
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Jar sa u nás zastavila iba úchytkom a hneď uvoľnila svoje miesto letu. Ani nie dátumom, ale počasím. Uliciam, najmä v Bratislave, vládnu trička a turisti. Divám sa na čoraz sporejšie odetú mládež a blahorečím svojej telesnej schránke, že sa drží a ja sa môžem prechádzať mestom. Ešte nedávno totiž štrajkovala a ja som týždeň pred Veľkou nocou strávil v nemocnici. V slušne zariadenej a s vynikajúcim personálom, ale čo si budeme navrátať, nemocnica je nemocnica. Aj keď som mal z izby výhľad na veľké a zaslužilé bratislavské námestie, ktoré od roku 1989 slúži ako miesto viac či menej spontánnych protestov. Zo sorty tých nedávnych sa, našťastie, počas mojej hospitalizácie neudial ani jeden. Ale zato rovno pod oknami izby som mal plác zastavaný stovkami kahančekov či kahanov s vyhorenými sviečkami, občas aj rozbitých, rôznymi domácimi transparentmi poznačenými počasím, skrátka impozantné „pietne smetisko“ venované zavraždenému novinárovi a jeho snúbenici, ktoré si turisti, najmä mimobratislavskí Slováci, s obľubou zvečňovali na mobily. Protesty ustali a mestské technické služby poludžili tento celý široký chodník zaberajúci chaos na normálnejší rozmer. Škodoradostnejšie hlasy sa ozvali, že študenti majú skúškové obdobie a sústredujú sa čím skôr vypaďnúť na brigády či na cesty po občas krkavčej matke Európe, no a tí najhlavnejší organizátori sa boria s maturitami. Mali by vraj dostať maturitu „ex off“ a k tomu titul maturitného komisiu. Ved' sa im podaril organizačný kúsok, ktorý dá zabráť tímu dospelých profesionálov. Tribúna, špičkové ozvučenie, zábrany, zdravotná a bezpečnostná služba, prenosné toalety, kôpky rozmnožených transparentov s nie vždy najslušnejším obsahom, a to nehovorím o kope ďalších vecí, ktoré účastník manifestácie priamo nevidí. Skrátka, pričádzajúce leto nenápadne stoplo zhromaždenia a zavelilo na nástup do prírody, k vode alebo trebárs do záhradných reštaurácií. A nielen preto ho mám rád.

Maroš M. BANČEJ

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Zoznam kandidátov na hlavu štátu bude podľa všetkého veľmi dlhý Voliči by mali vedieť, kto za koho kope

Ľudovít ŠTEVKO – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Úrad prezidenta je honor, ale zároveň to nie je prechádzka ružovým sadom, ako o tom svedčí prípad dosluhujúceho prezidenta Andreja Kisku, ktorý sa ako správny podnikateľ rozhodol, že svoju chybu kandidovať na post hlavy štátu už nezopakuje. Otvoril tým dvere pre otáľajúce politické strany a viacerých kritických i nekritických trufalcov.

Je najvyšší čas zviditeľniť sa, lebo do prezidentských volieb zostáva len desať mesiacov a práce je veľa. Treba vyzbierať pätnásťtisíc podpisov od občanov alebo od pätnásťtisíc poslancov NR SR, vzápätí dať dokopy volebný tím, prípadne osvedčených imidžmejerkov typu Krpelan – Baťo, potom zohnať sponzorov a veľa peňazí na kampaň, pretože nie každý vlastní spoločnosť podobnú firme KTAG – Kiska Travel Agency. Veru, volebná kampaň nie je lacný špás, ak človek nemá v kešení na naše pomery aspoň pol milióna alebo stroj na tlačenie peňazí. Skromnosť sa v tomto podnikaní nevypláca.

■ Z DOBRÉHO KOŠIARA

Z vreca kandidátov, ktoré sa čoskoro roztrhne, predbežne vyčnievajú traja skrytí stranícki nominanti: právnička Zuzana Čaputová, vedec Robert Mistrik a riaditeľ Dobrej noviny Marian Čaučík. Títo traja už absolvovali predvolebný „kandidátsky krst“ vo verejnej diskusii Denníka N, ktorý pripravila redaktorka Monika Tódová. Všetci sa zhodli, že patria do tzv. demokratického, čiže opozičného politického spektra, aj keď deklarujú svoju nezávislosť. O rozpore ich vonkajšej prezentácie s realitou svedčí ich minulosť aj súčasný príklon alebo priame členstvo v politickej strane. Z. Čaputová, podpredsedníčka mimoparlamentnej strany Progresívne Slovensko, je výtvor mimovládneho združenia Via Iuris, ktoré nezaprie svoju spätosť s organizáciou Otvorenej spoločnosti G. Sorosa. O finančné krytie

jej prezidentskej kampane sa zrejme postará rodná strana či firma Eset a propagandistické zázemie jej budú tvoriť mimovládne organizácie a médiá ako Denník N a Sme.

Chemik R. Mistrik, pripomínajúci svojou rétorikou chemika Drahoša z českej prezidentskej kampane, bol zakladateľom politickej strany SaS. V diskusii s Tódovou tvrdil, že je nadstraníckym kandidátom, aj keď priznal nedávne stretnutie so Sulíkom, s Beblavým i s Matovičom, u ktorých hľadal podporu pre svoju kandidatúru. Z jeho reči vyplynulo, že o domácej i zahraničnej politike vie iba to, čo si prečíta v Denníku N a čo sa dozvie na stretnutí s Andrejom Kiskom.

Z liberálneho postoja predchádzajúcich kandidátov sa trochu vymyká M.

Čaučík, ktorého si pravdepodobne osvojí Alojz Hlina a jeho pretvorené KDH. Umiernený konzervatívce Čaučík je podobne ako Čaputová a Mistrik človek Andreja Kisku a je otázkou, ku komu sa odchádzajúci prezident napokon prikloní. Zatiaľ po tajných stretnutiach s uvedenými kandidátmi vieme len to, že má vyhladených dvoch. Je možné, že do nominácie kandidátov opozičných strán zasiahnu aj iné známe persóny, napríklad Veronika Remišová, tromf strany OĽANO, prípadne Milan Krajniak zo Sme rodina Borisa Kollára, čo môže u voličov pravicovo-liberálneho tábora riadne skomplikovať situáciu.

Koalícia spoločného kandidáta do prvého kola prezidentských volieb nechystá, zrejme sa rozhodne pre spo-

ločný postup až pred druhým kolom. V strane Most – Híd sa hovorí o Bugárovi, v SNS o Lubyovej, prípadne Matečnej, a Smer-SD neúspešne prehovára Miroslava Lajčáka. V zálohe je ešte Maroš Šefčovič, ktorý svoju kandidatúru zatiaľ neodmietol a ktorý by mohol byť úspešným kandidátom do druhého kola za predpokladu, že by sa viacej zviditeľnil na domácej politickej scéne. Svojím nekonfliktným vystupovaním a prehľadom v zahraničnej politike na to má.

■ TICHU PRED HRMOTOM

Ostatní potenciálni kandidáti, za ktorými primárne nestoja politické strany, sú v mediálnom závetrí. Ale aj relatívne ticho okolo nich sa môže už v prvom kole zmeniť na súboj oficiálnych kandidátov politických strán s kandidátmi bez politickej príslušnosti. Prekvapením súboja by mohol byť ostrý jazyk Štefana Harabina a politicky nekorektný prejav Eduarda Chmelára, rozhladeného politológa s osvedčenými rétorickými schopnosťami. Ďalší záujemcovia o kreslo prezidenta sa zatiaľ vyprofilovali dosť málo na to, aby sa dali posúdiť ich šance. Zdá sa, že prvý súťažiaci – Radovan Znášik, veľa vody nenamúti a sympatický bezpečnostný analytik Juraj Zábajník len začína so zbieraním podpisov.

Všetky karty ešte nie sú rozdané, ale už dnes by sme mali vedieť, kto za koho kope, kto bude iba plniť želania svojich donorov a politických tútorov a kto je vlastenec, pretože prezident bez vlastenectva je vo výkone funkcie časovaná bomba.

3 OTÁZKY PRE:

novinára a spisovateľa Petra VALA o šestnástej knihe príbehov

Slovenský život v humorných a satirických príbehoch

• Čitateľská verejnosť práve dostáva možnosť zoznámiť sa s vašou v poradí šestnástou knihou Spovedné tajomstvo. Po dvoch dieloch Čierneho humoru v bielom plášti z lekárskeho prostredia, ktorými ste si získali popularitu a autoritu v lekárskom prostredí, ponúkate rôznorodé príbehy. O čom je táto nová knižka?

Nadväzuje na burlesku Juj, keby tak Psiare mestom boli a veselý románik Zabíjal som štát. V prvej osobe ponúkam bláznovstvá zo študentských a z novinárskych rokov, ba i z vojenčiny. Prejdem cez „neholúciu“ v novembri 1989 až po dnešok. Začínam bláznivým televíznym nakrúcaním v normalizačných rokoch a pokračujem groteskným

vymývaním mozgov v minulosti i v súčasnosti.

• Ste výnimočný autor, azda prvý po fejtonistovi Emovi Bohúňovi, čo zachytáva toľko ľudských príbehov, slovenskými pilotmi počnúc a dvoma stovkami lekárskech reportáží v Slovenke končiac; pritom nefabulujete, ale opierate sa o fakty – je tento literárny štýl otázkou vašej letory alebo stále Slováci o sebe mnohé nevedia?

Spájanie s bohémom Bohúňom je pre mňa priveľká česť. Kamarát Vinco Šikula tvrdil, že nie je spisovateľ, ale zapisovateľ. Zaznamenával dianie a potom zapojil do písania rozprávačskú fantáziu. Ja vykrádam zo života humorné situácie. V knižkách Čierny

humor v bielom plášti je motto: „Tie najväčšie blbosti sa nedajú vymyslieť, tie sa musia stať.“ To platí aj o Spovednom tajomstve, kde sa príbehová fikcia rodila z mora skarikovaných skutočností.

• Ste autorom Slovenských národných novín – čím je dnešok pre novinárstvo tohto týždenníka, ale vôbec pre tlačenej noviny podnetný?

Rubrika, do ktorej mám česť písať, ma udržuje vo forme. Mój starý otec vravieval: „U nás je najväčšia sranda vtedy, keď sa niekto pomýli a s plechovým kšichtom náhodou povie pravdu.“ Usilujem sa, aby som ho nesklamal.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ
Foto: archív P. V.

V SNN 24/2018
SI PREČÍTAŤE

■ Memorandum medzi MS a SZPB posúva vzájomné vzťahy na novú kvalitatívnu úroveň
■ Dva milióny ľudí vo svete priznávajú slovenské korene a otvorene sa k nim hlásia
■ Galéria Jána KULICHA vo Zvolenskej Slatine predstavuje podstatné horizonty majstrovej tvorby

Vzletné až éterické vyjadrenia o pravde a lži na Fakulte masmédií PEVŠ

Mediálne eldorádo a jeho prospektori

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Práve pred rokom sa bývalá premiérka Ivetta Radičová stala dekanou Fakulty masmédií Paneurópskej vysokej školy v Bratislave. Koncom mája usporiadala fakulta medzinárodnú vedeckú konferenciu s názvom Pravda & lož – sloboda prejavu v kontexte moderných technológií. Hlavnú sekciu zastrešovala Radičová, ďalšie dve pedagogovia školy a tretiu redaktor denníka N Vladimír Šnidl.

Podľa pozvánky si organizátori konferencie dali za cieľ „diskutovať o aktuálnych problémoch súčasného mediálneho sveta vo vzťahu k dôveryhodnosti a pravdivosti informácií. Chceme skúmať súvislosti medzi prostredím nových technológií a médií, spôsobu prenosu informácií a možných zmien v sociálnych a politických systémoch. Chceme ustanoviť východiská pre prax: vytvoriť platformu pre tvorbu primeraného legislatívneho rámca pre digitálnu súčasnosť s ohľadom na rovnováhu slobody slova a zároveň primeranej ochrany súkromia“.

■ NEŽIADUCA SLOBODA

Aké šľachetné ciele, ale prečo si ich kladie súkromná vysoká škola? Nie je vytvorenie legislatívnych rámcov v kom-

petencii exekutívy a parlamentu? Čože sa tak odrazu súkromný sektor zaujíma o mediálne prostredie? Dokonca jeden z pedagógov školy Martin Kasarda uviedol, že iniciatíva bude pokračovať ďalšou konferenciou na jeseň. A čo viedlo organizátorov konferencie na jej organizovanie? „Nápad sa zrodil preto,“ povedal Kasarda, „lebo cítime istý nepokoj v mediálnom svete, ktorý je konfrontovaný so svetom nových technológií a sociálnych sietí, kde sa ukazuje, že tradičnú mediálnu zodpovednosť nabúrava extrémna internetová sloboda.“

Takže vráťme sa trochu do minulosti. Keď sa v deväťdesiatych rokoch usilovala Mečiarova vláda pripraviť štandardný mediálny zákon, redaktori blízki SME burcovali verejnosť, že vláda

prípravuje náhubkový zákon. Že spoločnosť nepotrebuje nijakú reguláciu, novinári sa bez nej zaobídu. Hovorili tak v čase, keď práve garnitúra okolo denníka SME začala agresívne obsadzovať mediálny priestor a vyrábať z neho nepreniknuteľné geto. Trh s médiami sa stal jednofarebným ako do roku 1989. Celkom na okraji tohto hlavnoprúdového ťaženia živorla noviny, ktoré by mali vytvárať pluralitu médií. A tento uzavretý systém odrazu nabúrli internetové médiá a hlavný prúd pocítil nepokoj...

■ KTO TO KÁŽE?

Radičová našu súčasnosť nazvala recesiou demokracie. Povedala, že „digitálny vek vytvára obrovské posuny v mocenských vzťahoch medzi jednot-

livcami, štátni a organizáciami a vyvoláva oprávnené obavy o osud jednotlivca, charakter občianskej spoločnosti i vzťah k základným právam a demokratickým zásadám“. Na vzletné slová Radičovej však nemožno naletieť. Bola to jej vláda, ktorá dala vzniknúť kolosu RTVS len preto, aby mocensky ovládla rozhlas aj televíziu. A v súčasnosti, keď technologický pokrok slúži ľuďom, aby si mohli nájsť aj iné zdroje informácií než tie, ktoré ponúka hlavný prúd, sa to odrazu Radičovej a jej názorovej skupine nepáči.

Organizátori konferencie jej dali názov Pravda & lož. Jedným z organizátorov bola aj Radičová. Pred piatimi rokmi reagoval na úryvok z jej knižky na sme.sk Richard Sulík a svoj príspevok nazval: Ivetta Radičová nehovorí pravdu. Napríklad vyvrátil

jej tvrdenie, že 9. októbra 2011 „rokovala s Kollárom, Krajcerom, Miškovom a mnou. Toto tvrdenie nemôže byť pravdivé, keďže Juraj Miškov sa nachádzal v Ázii“. Tiež jej vyčítal, že nedodrжала slovo a spojila hlasovanie o eurovale s hlasovaním o dôvere vlády. Na organizovanie konferencie, kde sa hovorí o atribútoch pravda a lož, nemá Radičová morálne právo. Iste si ešte mnohí pamätajú jej výrok z prezidentskej kampane, keď povedala, že morálka je vecou spoločenskej dohody.

Polnohospodári potrebujú účinnú legislatívu a jasné vízie do budúcnosti

Škandálmi a podfukmi úrodu nezabezpečíme

Ján ČERNÝ – Foto: autor

Predstavitelia stavovských poľnohospodárskych a potravinárskych organizácií absolvovali tri mimoriadne dôležité rokovania. Napriek tomu o nich občania ako takí a spoločnosť ako celok nevedia takmer nič. Pritom ide o zabezpečenie potravín vlastnou produkciou a o našu výživu, teda o to najdôležitejšie.

Predseda vlády SR Peter Pellegrini prijal nedávno zástupcov Rady poľnohospodárskych a potravinárskych samospráv. Reagoval tak na dlhotrvajúcu žiadosť Rady o stretnutie, ktorú adresovala ešte predchádzajúcemu premiérovi Robertovi Ficovi. Rokovanie sa napokon predsa len uskutočnilo. V turbulentnom období a v čase, keď sa právom na spoločenský pranie dostávajú podfukári a podvodníci v agrozortoch. Zástupcovia Rady s predsedom vlády viedli dialóg o tom, čo dlhodobo v rámci nej požadujú.

■ CHÝBA FUNDAMENT

Od jesene minulého roka vyzývajú na schválenie národnej pozície k Spoločnej poľnohospodárskej politike po roku

Kedysi sme jej vraveli zem živiteľka...

2020. Požadujú tiež dlhodobý a reálny strategický dokument, akým smerom sa

má do roku 2030 uberať slovenské poľnohospodárstvo a potravinárstvo. Za dôležité

považujú, aby sa tento dokument odborne pripravil a aby bol záväzný pre všetky vlády, ktoré budú na Slovensku minimálne do roku 2030. Inak jeho príprava nemá nijaký veľký význam. Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora verejne deklaruje, že je pripravená intenzívne spolupracovať na jeho vzniku.

Komora iniciovala rokovanie aj u hlavy štátu. Aj tam išlo o najakútnejšie problémy odvetvia. Sériu rokovaní s tak vysoko postavenými politikmi zavŕšilo oficiálne prijatie u podpredsedu Európskej komisie pre Energetickú úniu Maroša Šefčoviča. Hovorilo sa na ňom o Spoločnej poľnohospodárskej politike po roku 2020 a prioritách pre slovenských poľnohospodárov a potravinárov. Pre slovenské médiá to však také zaujímavé ako zatknutie jedného agrobaróna nebolo, takže to nie je ani téma pre mnohých ľahkovážnych politikov.

■ MACOŠSKÝ POSTOJ

Slovenská republika sa k svojim poľnohospodárom správa dosť macošsky. Kým na hektár poľnohospodárskej pôdy poskytuje poľnohospodárom 3,9 eura, Rakúsko 110,9, Česko 36,5 a Maďarsko 49,2 eura. Úplným fiaskom

preto je tohtoročný štátny rozpočet v kapitole poľnohospodárstva a potravinárstva. A predstava zníženia eurodotácií v najbližšom programovacom období o päť percent je viac ako chmúrna.

Ministerstvo poľnohospodárstva prišlo so zaujímavou iniciatívou, ktorá by tiež mohla byť poľnohospodárom nápomocná. Je to výzva pre zástupcov vybraných samosprávnych a záujmových organizácií poľnohospodárov, ktorí chcú byť informovaní o legislatívnych zámeroch ministerstva a participovať v rámci konzultácií pri tvorbe zákonov, aby zaslali svoje e-mailové adresy, na ktorých ich bude možné o vyššie uvedené aktivity informovať. Takto budú môcť poľnohospodári vstúpiť do prípravy zákonov, ktoré sa ich budú v budúcnosti týkať.

Poľnohospodárski odborníci varujú, aby sa záujem a pozornosť verejnosti manipulatívne nesústredili len na škandály s agrodotáciami, ktoré sa týkajú „iba“ niekoľko málo desiatok jednotlivcov. Práve pre takéto informácie uniká podstata problémov celého agrozortu. Potom nečudo, že sa dlhodobo neriešia.

VŠIMLI SME SI

Nádherne parky v blízkosti historických objektov turisti radi vyhľadávajú, medzi návštevníkmi sú mimoriadne obľúbené. Nehovoriac o domácich návštevníkoch, najmä o mládeži. Ak majú potrebnú vybavenosť, v rámci ktorej je absolútnou nevyhnutnosťou možnosť pripojiť sa na internet, tak je vyhraté. Obľúbená je tráva, tieň, voľnosť. Niekde aj možnosť na pikniky.

To, čo majú iní, máme aj u nás

Bratislavský hrad sa stáva skutočne príťažlivým miestom.

Jedným z takýchto miest vo svetových metropolách sa stáva aj lokalita Bratislavského hradu so svojou barokovou rozľahlou záhradou. Nádherne a dôstojné miesto nad mestom, pokoj, teraz už aj upravené trávniky, záhony a zeleň, ktorá sa ujala po jej vľahlajšom otvorení. Predseda Národnej rady Slovenskej republiky Andrej Danko najnovšie v neformálnom oblečení a s neformálnym príhovorom pozval do tejto záhrady práve mládež, ale tým súčasne nevylúčil nijakú vekovú skupinu. „Takmer pol milióna návštevníkov na Bratislavskom hrade mi iba potvrdilo to, čo hovorím stále – že naša dominanta Slovenska musí slúžiť všetkým. Aj preto sa snažíme, aby na hrade mali všetci čo najväčší komfort. Od dnešného dňa si v záhrade pod hradom môžete urobiť napríklad piknik alebo si len tak posediť. Postupne zavádzame aj do všetkých verejných priestorov wifi sieť,“ povedal predseda parlamentu na malej „slávnosti“.

Posediť si v ležadle, užívať si pokoj, surfovať po sociálnych sieťach alebo hoci aj vážne na počítači pracovať, je teraz možné prakticky každému návštevníkovi záhrady. Stačí ju iba pre seba objaviť. A nič nebráni tomu, aby sa pri základnej korektnej civilizovanej slušnosti stala akýmsi slovenským Hyde Parkom. A v tejto súvislosti naozaj nie je namieste tradičné „ale Danko“. Máme jednoducho nádhernú hradnú záhradu, prístupnú verejnosti a so službami zodpovedajúcimi dnešku.

Text a foto: Štefan ZLATOŠ

Dielo o Slovákoch v légiách vo Francúzsku, v Taliansku a v Rusku

Knižný hold historikovi M. Hronskému

Tisíce Slovákov sa pričínili o vznik čs. štátu v roku 1918 so zbraňou v ruke. Nechýbali pri nijakých významných a rozhodujúcich bitkách na troch frontoch. Okrem toho polmiliónová komunita Slovákov v USA popri politickej pomoci poskytla aj obrovskú materiálnu a finančnú pomoc. Légie to bol prvý krok na uznanie budúceho samostatného štátu.

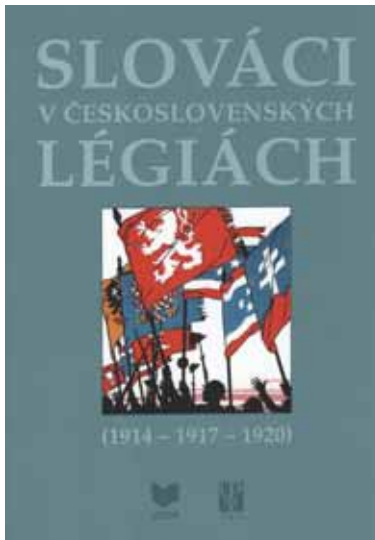
Hovorí o tom publikácia Slováci v čs. légiách. V spolupráci s Ústavom politických vied SAV vyšla vo vydavateľstve VEDA. Ide o dôstojný hold historikovi a politológovi, autorovi neprekonaných prác doktorovi vied Mariánovi Hronskému, rodákovi z Novej Bane, ktorý zomrel v roku 2012. Ide teda o text z jeho pozostalosti. Na vydanie ho pripravil známy odborník na dejiny légii a prvej svetovej vojny Ferdinand Vrabel.

Historik M. Hronský, absolvent Univerzity Karlovej v Prahe, sa problematike venoval celoživotne a treba oceniť riaditeľa ÚPV SAV Miroslava Pekníka, že dielo o légiách z pozostalosti nielen vydal, ale aj doplnil štúdiou o slovensko-českých vzťahoch pred vznikom Česko-Slovenska. Tým zasadil prácu o légiách do historického rámca.

Publikácia obsahuje profilovú štúdiu brnianskeho rodáka Vladimíra Goněča, redaktora česko-slovenskej historickej ročenky o živote a diele M. Hronského. Okrem iného sa z nej dozvedáme, že z historikov, ktorí v bývalom systéme toľko „zasvätené“ písali o prvej svetovej vojne, bol M.

Hronský takmer jediný, ktorý si prečítal historické originály. Po roku 1990 nepodľahol širokej móde nostalgie

ČO INÍ NEPÍŠU

„spomínania“ na bývalú ríšu, nepodľahol falošnému prehodnocovaniu „uhorskej veľkorysosti“. Vydal základnú

prácu Boj o Slovensko 1918 – 1920. Jej verzia v angličtine dodnes vyvoláva záujem u historikov v celej Európe, Severnej Amerike, Japonsku a Číne. Marián Hronský patril medzi tých, ktorí zastávali názor, že na Istvána Tiszu a predstaviteľov uhorskej politickej špičky za prvej svetovej vojny treba nazerať ako na zločincov, podobne ako aj na ministrov zahraničných vecí (povedzme Gyulu Andrássyho). Pozitívne zmienky o nich dnes nie sú sentimentálnym spomínaním, ale propagandou s nebezpečným pozadím.

Len v Rusku prešlo légiami asi šesťtisíc Slovákov, najviac dobrovoľníkov pochádzalo z Trenčianskej župy. Na konci prvej svetovej vojny bolo v čs. zahraničnom vojsku štosdesaťtisíc Slovákov a Čechov. Štát bol vybojovaný za cenu mnohých obetí légii bojujúcich po boku armád Dohody – Ruska, Francúzska, Talianska, Veľkej Británie a USA. V rokoch 1914 – 1920 sa tisíce Slovákov ako legionári a dobrovoľníci pričínili o oslobodenie z rakúsko-uhorskej monarchie a vznik demokratického štátu.

Dušan D. KERNÝ

Je čas na dôchodkový strop

Roman MICHELKO

Slovensko si počas svojej ekonomickej transformácie prešlo všeličím. Už na začiatku deväťdesiatych rokov bežní občania ťažko doplatili na liberalizáciu cien, rozumej ich skokovému nárastu. Dôsledok bol jasný – cválajúca inflácia dokonale znehodnotila úspory väčšiny obyvateľstva. Potom prišla takzvaná reštrukturalizácia priemyslu, rozumej hromadné prepúšťanie, krach celých odvetví, znevažovanie práce, vznik hladových dolín.

Vrchol decimovania obyvateľstva zažívalo Slovensko v časoch druhej Dzurindovej vlády. Kým Dzurinda s Miklošom vo veľkom rozďávali to najcennejšie, čo ešte ostalo, ich adlátus Kaník zaviedol drakonické krátenie sociálnych dávok. Dôsledok všetci poznáme, rabovanie najmä na východe Slovenska. Okrem toho zaviedol dvojpilierový model dôchodkového zabezpečenia,

ktorý bol extrémne nespravodlivý. Na jednej strane privatizoval dôchodkový systém, čím umožnil súkromným dôchodkovým správcovským spoločnostiam rozprávkové a v podstate bezpráčne zisky (spravil z nich vyberačov renty), na strane druhej vytvoril extrémne nespravodlivý model starodôchodcov a novodôchodcov, v ktorom boli starodôchodcovia zvlášť znevýhodnení. Svoje skazonosné pôsobenie ukončil novými kritériami na posudzovanie invalidity, čo privodilo množstvu dôchodcov nezvládnutelné životné situácie, keďže im boli odobraté invalidné dôchodky, ktoré poberali neraz aj desiatky rokov.

Vo svetle týchto okolností a pri doneďavna abscentujúcej prorodinnej politike takmer všetkých ponovembrových vlád, je v zásade jasné, že za takýchto podmienok prudko

klesá pôrodnosť. Následky sú potom jasné, naša populácia prudko starne, radikálne sa mení pomer ľudí v produktívnom a postproduktívnom veku, na dôchodkovom účte vzniká deficit, ktorý možno riešiť v zásade dvoma spôsobmi. Buď zvyšovaním

KOMENTÁR

daní a odvodov, teda menej ľudí v produktívnom veku bude platiť viac na generácie svojich rodičov a starých rodičov. Alebo je tu aj ďalšia možnosť, a tou je posúvanie veku pri odchode na dôchodok.

Je jasné, že najlogickejšia je kombinácia oboch prístupov. Aj preto sa u nás v ostatných rokoch pomaly, ale iste posúvala hranica odchodu do dôchodku s tým, že nijaká jasná konečná hranica určená nebola. V minulom volebnom období sa totiž prijal akýsi automa-

tický model, ktorý naviazal odchod do dôchodku na čas dožitia dôchodcov s tým, že ako sa postupne predlžuje vek dožitia, tak sa automaticky predlžoval aj vek odchodu do dôchodku. Problém je v tom, že v dlhodobějších horizontoch to môže viesť k stavu, keď dnešné deti budú chodiť do dôchodku až niekedy hlboko po sedemdesiatke. A to jednoznačne nie je v poriadku.

Súčasne platný model výpočtu dôchodkového veku má viacero slabín. Vek dožitia ako absolútne kritérium totiž nestačí. Veľmi podstatným parametrom pri výpočte veku odchodu do dôchodku je tiež kvalita života, respektíve vek, ktorého sa ľudia dožívajú v zdraví. A ten je u nás až škandalózne nízky, len päťdesiatpäť rokov. V tomto svetle je predlžovanie veku odchodu do dôchodku nad sedemdesiat rokov neprijateľný.

Dnes sme tak svedkami politického sporu. Na jednej strane SaS a paradoxne aj koalíčná strana Most – Híd, ktorí za žiadnych okolností nechcú meniť svoj prístup voči ostatným stranám, ktoré vidia vec podstatne štruktúrovanejšie. Inak povedané, SaS a Most – Híd vnímajú ľudí len ako položky v excelovskej tabuľke, ostatné strany – Smer,

SNS, OĽaNO či SME RODINA – Boris Kollár, sú ochotné pristúpiť k zastropovaniu veku odchodu do dôchodku. V čase uzávierky ešte nie sú známe presné parametre zastropovania. V hre je vek šesťdesiatpäť, respektíve šesťdesiatšesť rokov s tým, že v prípade žien sa uvažuje o znížení veku odchodu do dôchodku podľa množstva vychovaných detí aspoň so stredoškolským vzdelaním.

Ak sa podarí zastropovať vek odchodu do dôchodku, môže to sekundárne viesť politikov k zmene priorit v presadzovaní jednotlivých politik. Práve zastropovanie dôchodkov môže, paradoxne, viesť politikov k zodpovednejšiemu správaniu. Ak budú stáť pred dilemou, či zvyšovať dane a odvody na strane jednej, alebo robiť aktívnu prorodinnú politiku s cieľom zabezpečiť dostatok pracovnej sily aj pre ďalšie generácie na strane druhej, nemusela by to byť ťažká dilema. Ústavné zastropovanie dôchodkového veku tak môže viesť k sérii vlád, pre ktoré bude prorodinná politika v podstate nevyhnutnosťou. Už len preto by bolo veľmi dobré, aby sa túto iniciatívu, idúcu naprieč politickým spektrom, podarilo doviesť do úspešného konca.

Záhľadné čudo zatiaľ neprešlo

Ivan BROŽÍK

Deti s iným materinským jazykom ako je jazyk slovenský sa zatiaľ nebudú slovenčinu na Slovensku učiť po novom. Tak znela strohá agentúrna správa po hlasovaní na májovej schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky. Aj keď veľmi intenzívne prekvapuje slovo „zatiaľ“ v tejto správe, predsa len je to lepšie, ako keby znela, že výučba slovenčiny na Slovensku bude politicky „inovovaná“. Presne o to sa už viac rokov usiluje jeden z koalíčných vládnych partnerov – strana Most – Híd. A tá inovácia, to je iba taký eufemizmus na zrušenie vyučovania slovenčiny. Lebo čím iným bola požiadavka vyučovať slovenčinu na základných školách na Slovensku ako druhý voliteľný jazyk? Neobstojí ani argument, že malo ísť „iba“ o školy národnostných menšín. Takže, zopakujme si celú, zdanlivo zanedbateľnú správu: Deti, ktorých materinským

jazykom nie je slovenčina, sa zatiaľ nebudú slovenský jazyk učiť inak ako doteraz. Parlament totiž odmietol novelu zákona o výchove a vzdelávaní, inak tiež nazývanú školský zákon, ktorou chcela nezaraďená poslankyňa Zuzana Zimenová presadiť špeciálny

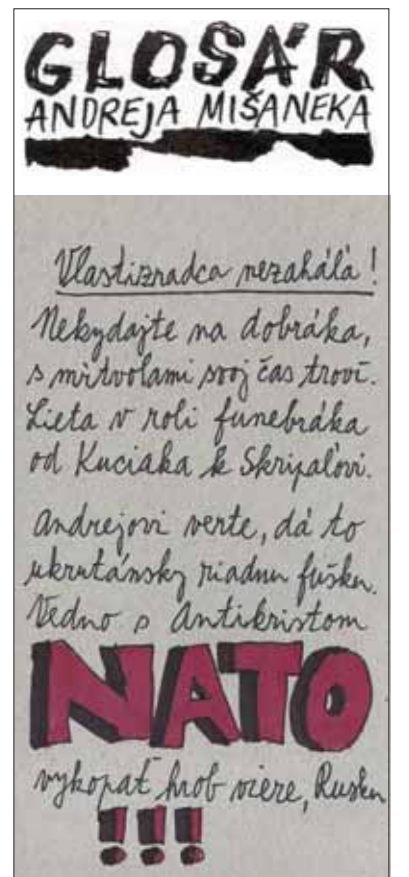
POZNÁMKA

vzdelávací program na výučbu slovenčiny. Navrhovala, aby školy mohli používať špecifické metodiky pri výučbe slovenského jazyka v prípade, ak ich navštevujú žiaci s iným materinským jazykom, ako je jazyk slovenský. Špeciálny vzdelávací program na výučbu slovenského jazyka pre týchto žiakov mal byť podľa poslankyne súčasťou záväzného štátneho vzdelávacieho programu. Podľa Z. Zimenovej tradične uplatňovaný jednotný princíp vyučovania štátneho jazyka bez

ohľadu na materinský jazyk dieťaťa neprináša požadované výsledky. Tieto deti vraj nevedia dobre po slovensky. Ale ovládajú ho aspoň trochu. Aj keď žalosť málo. No aj to málo im neraz umožňuje uplatniť sa, zamestnať sa a žiť na Slovensku aspoň ako-tak dôstojne. Ak sa našim pričinením stane, že ani to málo raz nebudú tu narodené deti ovládať, potom budú mať takmer rovnaké spoločenské uplatnenie, ako povedzme migranti zo Sýrie...

Zmenu výučby slovenčiny chce dosiahnuť vládny Most – Híd. Pracuje na tom, aby sa deti z národnostných menšín učili slovenčinu ako druhý jazyk, a nie ako materinský. Iný ako doterajší spôsob výučby už skúšajú v troch základných školách s vyučovacím jazykom maďarským. Ide o školy vo Veľkom Mederí, v Bátorových Kosihách a v Šamoríne. „Kontrolné testovanie“ sa vraj deje

v pätnástich ďalších základných školách. To znamená, inak povedané, na osemnástich základných školách na Slovensku sa slovenčina prakticky neučí. Ona sa vlastne neučí na nijakej menšinovej škole, na čo poukazujú veľmi hlasno rodičia detí, ktorí spolu s celými rodinami prišli žiť na južné Slovensko. Len štatisticky sa to vykazuje inak – ako „testovanie“ a iba na niektorých školách. Štatistika predsa znesie všetko. A znie to aj úprimne, ako snaha niečo zlepšiť. Ale to je iba zdanie. V parlamente „zatiaľ“ akýsi pokus o zavedenie nejakého „zákonného čuda“ neprešiel. Našťastie. Lebo veriť vo všeobecnú múdrosť parlamentu ako takého v dnešných časoch je viac ako neprezieravé. Aj vďaka tomu, že sa celé mesiace zaoberá témami, ktoré pre praktický život spoločnosti nemajú absolútne nijaký význam, a ak ho aj majú, tak ho iba sťažujú. Treba si však naozaj pozorne zaznamenať spomínanú legislatívnu iniciatívu. Vôbec nie je prvá s cieľom oslabovať výučbu slovenského jazyka na Slovensku. A určite nebude ani posledná. Táto iniciatíva sa plazí politickými zákopmi ako otravný plyn yperit na bojiskách prvej svetovej. O to viac je nebezpečná, ak ju presadzuje jeden z koalíčných partnerov.

SPOZA OPONY

Vďaka eurofondom sa po opravenej železnici dá rýchlo vyviezť hore Považím do Žiliny. Aj po diaľnici sa to dá stihnúť pod dve hodiny. Človek od pera by nemal mať zábrany stihnúť divadelné predstavenie. Najmä keď ide o prepojenie diela slovenskej literatúry s moderným poňatím divadla dnešnej generácie. O pretavenie literatúry na inscenáciu, vyprovokovanú dávnym románom o vojnových časoch, ktorý vyšiel v roku 1958. A jeho filmový prepis získal medzinárodnú slávu.

V januári 2018 sa dramatická kniha dostala na dosky Mestského divadla v Žiline, lebo režisér novej generácie, známy experimentálnym a alternatívnym divadlom, si ju za jedinú noc prečítal. Téma ho doslova nťahla. Názov knihy, ako aj filmu asi poznajú všetci. Smrť sa volá Engelchen. Autorom je Ladislav Mňačko. Článok o inscenácii Jeny Opoldusovej v istom deníku mal titulok Keď minulosť prenasleduje súčasníkov. A táto veta ma zaujala. Kniha, film a žilinská inscenácia je o pomste

esesákov na konci druhej svetovej vojny obyvateľom moravskej Ploštiny za to, že pomáhali partizánom, ale tí sa pred príchodom vraždiacej jednotky stiahli a lazíkov nechali napospas osudu. Posledná veta Mňačkovho

Prečo potrebujeme svoje dejiny

Dušan D. KERNÝ

románu sa zaprisaháva: „Najskôr nájdem Engelchena.“ Prečo ho nehladal?

V roku 2018 sa pozeráme na veci inak. Moravák Mňačko bol intimus Čecha Bacílka. Za intímne sa na Slovensku považuje spoločné hranie mariáša. Bacílek bol v čase stalinských procesov všemožným ministrom bezpečnosti v Prahe. A za odmenu od roku Stalinovej smrti, od 1953 až do roku 1963, teda kým ho nevymenil Alexander Dubček, bol všemocným prvým tajomníkom ÚV KSS

na Slovensku. Za aktívnu účasť na nezákonných politických procesoch musel z funkcie odísť.

Bacílek nemohol nevedieť, že jestvoval nejaký Engelchen, ktorého pod jeho vlastným občianskym menom súdili a odsúdili

nov na hornonitrianskych lazoch Lupenice a v obci Šípkovo. Žije člen rodiny, ktorému barbarsky na lazoch Lupenice nad obcou zavraždili starého otca a strýka. Záškodnícka jednotka sa vydávala za čs. vojakov, aby vzbú-

tislave. Tu sformoval záškodnícku jednotku. Tu mal dokonca aj po prechode frontu tajné byty. V jednotke evidovali stoosemdesiat mladých mužov, troch s priezviskom Slobodník. A dôležité je to, že ako jeden z viacerých zajatých a u nás odsúdených zločincov esesákov bol vydaný do Spolkovej republiky Nemecko, vtedy západného Nemecka. No čs. štát tam nikdy, ani na opakované nemecké žiadosti nevydal písomnosti o Tutterovi. Tutterovi skrátili trest, predčasne ho prepustili a presídlili do SRN. A tam od roku 1953 plnil úlohy ako agent čs. spravodajskej služby. V roku 1983 zomrel ako väzený občan a člen mestskej rady malého kúpeľného bavorského mesta hneď na druhej strane čs. hraníc. Keď som o tom po prvý raz písal, bolo to v roku 2002, obratom som dostal dobre mienené, ale rázne upozornenie, aby som tému nechal... A tak si aj v roku 2018 myslím, že minulosť prenasleduje súčasníkov, ako aj to, že my potrebujeme svoje vlastné dejiny. Kniha, film, divadlo sú azda „len“ umenie. Treba vypovedať o skutočnej pravde života.

SEBAOBRANA

Človek nepotrebuje byť bohvieakým pamätníkom, aby si nevšimol dosť dramatické posuny, ktoré za posledných dvadsať rokov zaznamenal spoločenský kredit pomerne širokej vrstvy tvorivých intelektuálov na Slovensku. Keď začneme hneď vo vlastných kruhoch, tak zákonite musí prísť reč na povolanie novinára. Časy, keď sa s touto profesiou spieval aj termín poslanie, sú nenávratne preč.

Strata kreditu

Novinár či publicista stratil za posledné dve dekády veľa zo svojho renomé strážcu zákonosti, morálky a etiky verejného života. Paradoxne možno povedať, že v časoch totalitných prednovembrových médií sa častejšie vyskytovali odvážni žurnalisti, ktorí boli schopní napríklad prepašovať do vtedajších ideologicky strážených novín polemický článok s odhaliujúcimi momentmi. Dnes, keď teoreticky žijeme v demokracii, mal by byť novinár ako objektívny zdroj správ a občianskych postojov takpovediac bežným profesijným zjavom. Lenže opak je pravda, najmä čo sa týka takzvanej mienkotvornej či cudzím slovom mainstreamovej tlače. Problém je totiž v tom, že prinajmenšom v poslednom desaťročí intenzívne vstupovali do médií finančné skupiny, ktoré sledujú vlastné záujmy. Všeobecná, nazvime to „oligarchizácia“ verejného a politického života priniesla zo sebou prudký pokles objektivitu informácií. Prirátajme k tomu rôzne masmediálne a politologické fakulty, ktoré vyrástli ako huby po daždi a podobne ako huby chrlia výtrusy, tieto fakulty produkujú na všetko odhodlaných absolventov, no a výsledkom je prudký pokles spoločenskej vážnosti príslušníkov novinárskeho cechu. Skrátka, keď niekto pracuje v jednom z nemnohých slovenských korporátnych denníkov (t. j. denníkov hlavného prúdu), je pomaly pevnejšie zviazaný prikázaným „smerom jazdy“, akým boli zviazaní novinári z čias budovania svetlých komunistických zajtrajškov. Jeho prednovembrových predchodcov určite nedržali pod hrdlom pevné prsty hypotéky a hrozba doslova sociálnej smrti, keby sa postavil svojím chlebobdarcom z príslušnej finančnej skupiny. To isté platí aj pre televíznych a rozhlasových redaktorov. Ak sú zo súkromnej sféry, môžeme si povedať, že v podstate fungujú tak ako ich kolegovia z tlačových médií. Bohužiaľ sa však strata spoločenského kreditu začala týkať aj redaktorov verejnoprávneho média, donedávna zdanlivo pevnej bašty objektivitu. Treba si totiž uvedomiť, že spomínaná „oligarchizácia“ médií má tendenciu svoj vplyv rozširovať a pred verejnoprávnymi bránami pri presadzovaní svojich politických a ekonomických záujmov rozhodne nemieni zastať. Nedávno som bol svedkom, ako skupinka mladých ľudí sledovala starší film, v ktorom sa novinári po príchode do istej spoločnosti dostalo nefalšovanej úcty. Mládež sa srdečne rozosmiala, pokladajúc to za komický zámer režiséra. A z dnešného pohľadu mali azda aj pravdu.

Marek DANKO

Projekt Mečiar na školách je konšpiráciou najhrubšieho zrna
Danajský dar Slovákom k výročiu štátu

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archiv SNN

O čom je projekt Mečiar na školách? Tvorcovia hovoria o príbehu založenia samostatnej Slovenskej republiky, študenti o kulte osobnosti. Projekt pozostáva z premietania filmu Mečiar a diskusie. Film vyrobila produkčná spoločnosť PubRes v koprodukcii s českými spoločnosťami HBO Europe a Negativ. Producentkou filmu je Zuzana Mistríková. Projekt Mečiar na školách je tiež dielom spoločnosti PubRes, ktorej výkonnou riaditeľkou je tiež Mistríková. Vo VPN patrila do skupiny Fedora Gála a rovnako ako autorka filmu Tereza Nvotová netají sa odporom voči Vladimírovi Mečiarovi. Tak film, ako aj projekt Mečiar na školách sú typickými príkladmi vyvolávania nenávisti v spoločnosti. No NAKA nekoná. Spýtali sme sa teda Vladimíra MEČIARA, či vie o tom, že v bratislavskom kine Lumière odštartoval 6. apríla projekt Mečiar na školách.

• Viete o tom niečo?

O filme áno, o projekte nie. Musím povedať, že film bol nakrútený bez môjho vedomia a súhlasu. Navyše Nvotová a realizačný tím nepoužili autentické dokumenty z môjho života, ale celým filmom sa nesie podtext materiálov, ktoré v rokoch 1991 – 1992 vyrobila Federálna bezpečnostná služba (FBS), skupina určená na boj proti slovenskému nacionalistovi Vladimírovi Mečiarovi. Čiže všetko, čo na začiatku hovoria Milan Žitný, Martin Šimečka a Fedor Gál, sú nepravdivé, falošné vyjadrenia, ktoré nemajú v ničom reálny základ. Nvotová sa vlastne stala ich agentkou, ktorá túto lož dala na verejnosť a ešte ju aj šíri v školách. Rozhodol som sa začať právne konanie.

• Za projektom je spoločnosť PubRes, ktorej výkonnou riaditeľkou je producentka filmu Zuzana Mistríková. Rezort školstva nič nevie o projekte Mečiar na školách, aj keď ho autori uvádzajú ako edukačný s cieľom šíriť film na stredné školy po celom Slovensku následnou besedou. Vy s tým súhlasíte?

Nikdy som nedal súhlas ani k nakrúteniu filmu, ani k rozširovaniu filmu a už vôbec nemôže byť výchovný, ak za výchovu nepovažujeme otravu duší a vedomia ľudí. Pretože je to lož. Napríklad vo filme v mene Nemšovčanov vystupuje Žitný, ktorého som v živote nevidel. Uvádza skutočnosti o Tisovej vile v Trenčíne, ktoré sú preukázateľne lož doložené dokumentmi polície z nedokončeného trestného stíhania. A nebolo dokončené len preto, lebo podozrivý ušiel za hranice, a keď sa

O čiste mysle školákov zápasia priamo v školských areáloch všelijakí samozvaní spasitelia Slovenska s návodmi na okamžitú pozitívnu zmenu a riešeniami na počkanie.

vrátil, o pár týždňov zomrel. Ďalšie dokumenty, vyjadrenia, ktoré vo filme odzneli, sú falošné. Nikto mi nedovolil sa k nim vyjadriť. Čiže to nie je vzdelávací film, ale dokument o činnosti FBS v boji proti Mečiarovi a o dezinformačných kampaniach. Tie sa začínali tým, že ma najprv označili za agenta KGB, potom ŠtB,

INTERVIEW

až načreli do môjho súkromia a robili zo mňa všetko možné. No ak by to mal byť dokumentárny film, musel by mať aspoň sčasti životopisné údaje a byť aspoň čiastočne realistický. A nie je.

• Tvorcovia filmu však použili zábery z vášho domu, z vášho súkromia, rozhovoru s vami, čím navodzujú atmosféru dôveryhodnosti...

Tak to zasa nie. S Nvotovou som sa zoznámil ako so študentkou, ktorá požiadala, že chce robiť

diplomovú prácu o mojej osobe. Bola uzatvorená zmluva medzi jej vysokou školou a mnou s tým, že dokumenty môžu byť použité len s mojim súhlasom a vysokej školy a mala to byť jej diplomová práca. Na toto som súhlas dal. Ale z tej diplomovej práce povýberala do filmu to, čo sa jej hodilo. Takisto z niektorých verejne prístupných materiálov, napríklad z mítingov HZDS, a zmysel je takýto: pozrite sa, miláčik ľudí, zakladateľ štátu a aký gauner! To je celý zmysel toho, čo chcú hovoriť ľuďom a prečo to chcú urobiť edukačne. Pretože spochybňovaním osoby spochybňujú aj dielo, samotné založenie slovenského štátu. To sú všetko ľudia, ktorí boli proti samostatnosti vrátane Mistríkovej. Síce v tom čase bola mládežníčkou vo VPN, ale od začiatku bola proti Slovensku. A, bohužiaľ, spolufinancoval to aj bývalý minister kultúry Marek Maďarič z peňazí štátu. Takže to je lož za

Vladimír MEČIAR na filmový paškvil režisére Nvotovej vraj súhlas nedal a zvažuje právne kroky.

štátne peniaze. V deväťdesiatych rokoch za federálne a teraz za republikové.

• Projekt ráta aj s diskusiou po premietnutí filmu, ktorú majú viesť Tereza Nvotová a politický komentátor Marián Leško. Študenti zrejme prichádzajú na film zmanipulovaní, lebo v kine Lumière jeden zo študentov protestoval, že to nie je film o založení samostatnej Slovenskej republiky, ale o kulte osobnosti.

Tak po prvé, Nvotová nemôže byť vykladateľkou môjho životopisu, pretože o mne nič nevie. To dokazuje vo filme. Náš rozhovor nebol o mojich životopisných údajoch. A, bohužiaľ, neviem, či vedome, alebo nevedome, či pre slávu sa dievča nechalo zneužiť. Ako agentka tajnej služby pracujúca s tajnými materiálmi tejto služby, ktoré zverejňuje. To je povedzme Nvotová. Leško je iná kapitola. S Leškom som mal jeden rozhovor v tom čase, keď bol redaktorom Nového slova. Vtedy som si myslel, že z neho niečo bude. To boli deväťdesiate roky. Potom bol šéfom volebnej kampane Strany demokratickej ľavice, ktorú prešvihli veľmi nesprávnym spôsobom.

• A potom aj za tú stranu neúspešne kandidoval do parlamentu, dokonca na desiatom mieste...

Áno a odvtedy sa z neho stal tvrdý antimečiarovec, ktorý nezískava informácie odo mňa, ale komentuje ma celý život, a tým sa živi. Ja teda služím ako nástroj jeho zárobku. Takže to tiež nie je seriózna práca.

MEDZI NAMI

Slovenské rodiny, ktoré žijú v obciach na juhu Slovenska, to majú ťažké. Všetci to vieme, ale akoby sme sa báli o tom hovoriť, akoby neradosťné postavenie slovenského obyvateľstva na južnom Slovensku bolo spoločenské tabu.

Tvrdenie niektorých maďarských politikov o jazykovej diskriminácii Maďarov na zmiešanom národnostnom území Slovenska je mýtus, ktorému ani sami neveria, lebo ako môže slovenská menšina diskriminovať Maďarov, ktorí majú obsadené v obciach a mestách všetky významné posty v úradoch? Je to naopak – na južnom Slovensku je jazykovo diskriminovaná slovenská menšina!

Ako inak sa dá nazvať zúfalá situácia slovenských rodičov z okolia Dunajskej Stredy, ktorých deti majú sťaženú možnosť vzdelávať sa v materinskom slovenskom jazyku. Rodičom z Rohoviec, Trnávky, Bácu, Blatnej na Ostrove, Kyselice, Macova a Horného Baru nezostáva nič iné iba zapísať svoje šesťročné deti do prvého ročníka slovenskej základnej školy v tridsať kilometrov vzdialenom Gabčíkove, prípadne prihlásiť ich do školy s vyučovacím jazykom maďarským v mieste bydliska. Vie si niekto predstaviť, aby malé deti dochádzali do školy trištvrte hodiny bežnou

autobusovou linkou tam a trištvrte hodiny späť? A vie si niekto predstaviť opačnú situáciu, že by takto museli dochádzať do prvej triedy s vyučovacím jazykom maďarským deti maďarských rodičov? Výsledok by bol poplach na ministerstve školstva a protesty spoza južných hraníc

Kdeže to žijeme!?

Ľudovít ŠTEŠKO

o diskriminácii maďarských detí na Slovensku by bolo počuť až v Bruseli. Zdá sa, že pre slovenské školo-povinné deti nie je na juhu Slovenska riešenie.

Ministerstvo školstva je bezmocné, pretože základné školy sú vo výlučnej právomoci obce, a teda zriadiť povedzme slovenskú triedu pri maďarskej škole je na rozhodnutí obecného zastupiteľstva. Taká možnosť by bola, ak by sa otvorila slovenská trieda v priestoroch školy s vyučovacím jazykom maďarským v Rohovciach, ktorú navštevuje len osemdesiatdvať maďarských žiakov, a tá má pritom takmer trojnásobnú kapacitu. Lenže pes je zakopaný v nesúhlasnom stanovisku poslancov miestneho zastupiteľstva, riaditeľky školy aj starostu Rohoviec Eugena

Horvátha. Vraj nie je priestor a nie sú peniaze. Opak je však pravda – slovenské triedy by maďarským školám finančne pomohli, keďže mnohé sú v tomto regióne kapacitne poddimenzované. Je alarmujúce, že slovenské školy na juhu Slovenska praskajú vo švíkoch a maďarské, hoci sú polo-

prázdné, pretože majú iba tretinu žiakov, slovenskú triedu otvoriť nechcú! Napriek petícii slovenských rodičov a podpore sekcie regionálneho školstva na ministerstve školstva obecné zastupiteľstvo v Rohovciach nejavi ochotu vyjsť v ústrety logickým argumentom. Kapacitne predimenzovaná slovenská ZŠ Mateja Bela v Šamoríne chcela zriadiť v Rohovciach svoju pobočku, ale obec túto ponuku odmietla bez toho, aby uviedla aspoň jediný reálny dôvod. Starosta Rohoviec sa iba stroho vyjadril, že to neschválili poslanci zastupiteľstva. Niektorí rodičia, ktorí trvajú na tom, aby ich deti chodili do školy s vyučovacím jazykom slovenským, sa uchylujú k nezvyčajným trik-om: prostredníctvom cudzích ľudí sa prihlasujú v Šamoríne a v Dunajskej

Lúžnej na trvalý pobyt. Je to zvláštna forma riešenia problému, ako sa vyhnúť diskriminácii slovenských detí, ktoré na území Slovenskej republiky nemajú rovnaké práva ako maďarské deti.

Táto absurdná situácia bije do očí ešte viac, ak si uvedomíme, že z podnetu strany Most – Híd bola prijatá novela školského zákona o málotriedkach s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, ktorým hrozil zánik pre nízky počet žiakov. Poslanci Národnej rady SR v júni 2016 schválili sto ôsmimi hlasmi novelu školského zákona, ktorým udelili takýto škola-m výnimku. Hovorkyňa koalícieho Mosta – Híd Františka Dušiková po schválení zákona vyhlásila, že to bola práve táto strana, ktorá presadila takého zmeny. Podľa nej „ochrana málotriedok bola jedna z priorit Mosta – Híd, strana dlhodobo poukazovala na chybnú stratégiu rušenia málotriedok, ktoré sú veľmi často jediným nástrojom na udržanie života a budúcnosti v malých obciach, najmä ak sa to týka národnostných škôl.“

Ako je to vlastne – slovenských málotriednych škôl sa novela zákona netýka? Na juhu Slovenska, kde sú v mnohých obciach Slováci národnostnou menšinou, nemôže táto menšina bez prekážok vzdelávať svoje deti v materinskom (slovenskom) jazyku? Kde to žijeme, pred rokom 1918 alebo v 21. storočí v roku 2018?

Popredného vedca R. MARSINU si Matica uctí Čestným členstvom

Slovenskú históriu médiá nezvelaďujú

Text a foto: Dušan D. KERNÝ

Na pôde Matice slovenskej je stále aktívny Richard MARSINA, špičkový slovenský vedec, historik, archivár, dodnes neprekonaný popredný znalec slovenského a uhorského stredoveku, zostavovateľ Slovenského diplomatára, teda zbierky historických listín. V máji tohto roka sa dožil deväťdesiatich piatich rokov. Pripomenul si ich v matičnom kruhu, v spoločnosti žiakov a spolupracovníkov, medzi nimi významných autorov, profesorov a docentov...

Predseda dozorného výboru a člen Historického odboru Matice slovenskej JUDr. Štefan Martinkovič blahoželal z poverenia volených matičných orgánov a predstaviteľov ustanovizne Dr. h. c. univ. prof. PhDr. Richardovi Marsinovi, DrSc.

■ ÚPRIMNÉ LAUDÁCIO

Pri významnom jubileu sa Matica slovenská rozhodla uctiť si dielo a pôsobenie jubilanta v matičných radoch udelením Čestného členstva. Š. Martinkovič pripomenul obrovský rozsah jeho práce a publikácií, ako aj zásluhy za obnovenie, oživenie matičnej vedeckej tradície po roku 1989, a to vytvorením Historického odboru Matice slovenskej, Slovenského historického ústavu, matičného Historického zborníka a osobitne v roku 1997 ustanovením Ceny Daniela Rapanta za zásluhy o poznanie slovenských dejín. V laudácii pripomenul aj prelomové osobné stretnutie s prácou prof. R. Marsinu pred vyše štyrmi desaťročiami v publikácii Československo v dátach, kde po prvý raz na čs. pôde boli zoradené historické dáta od najstarších čias osobitne na Slovensku.

■ VEĽA AJ MÁLO

Predseda Historického odboru MS profesor Róbert Letz vyzdvihol osobitne ľudskú i vedeckú vyrovnanosť profesora Marsinu a to, že

Oslavy nevšedného životného jubilea špičkového slovenského vedca Richarda MARSINU na pôde Matice slovenskej mali dôstojnú atmosféru v kruhu blízkych kolegov – profesorov a docentov – s matičným laudáciom, ktoré predniesol predseda DV MS JUDr. Štefan MARTINKOVIČ.

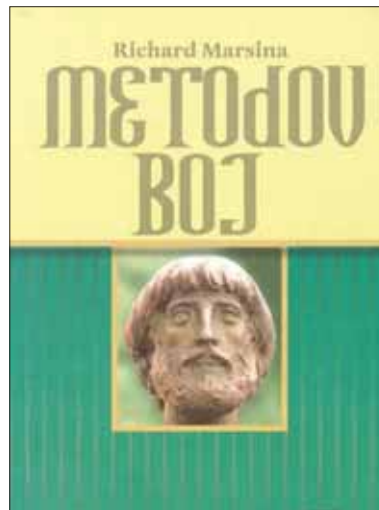
dlhé roky dáva svojim spolupracovníkom a žiakom energiu. Profesor R. Marsina v poďakovaní za blahoželania a Čestné členstvo povedal, že sa o ňom povedalo veľa slov, ale na druhej strane aj málo, keďže za deväťdesiatpäť rokov dlhého života človek prežije, ale ho aj postihne mnohé.

„Prežil som iks režimov, ani to nerátam, pamätám si ešte, ako som bol v auguste 1938 na pohrebe Andreja Hlinku, jedného zo signatárov Martinskej deklarácie z 30. októbra 1918. Študoval som a diplom získal zo

slovenských dejín na Slovenskej univerzite, tá sa premenovala a dnešný názov dostala hlboko po roku 1948, v ére procesov s tzv. buržoáznyimi nacionalistami. Dovtedy sa názov univerzity nikto neodvážil zmeniť. Potom už boli len dejiny nedeliteľné, v jednom slove: československé. Budovali sme slovenské archívstvo, slovenskí odborníci sa vtedy dali zrátať na prstoch jednej ruky. Aj Historický ústav SAV profilovala československá ideológia. Dnes som smutný z toho, že dvadsaťšesť rokov po vzniku samostatnej Slovenskej republiky historické

Profesor Richard MARSINA je pevne spojený s matičnou historickou vedou.

príspevky v rozhlase a televízii akoby nerozlišovali, čo je slovenské, cudzie dnes zrejme nepochopí, prečo vlastne vznikla Slovenská republika," povedal o. i. v rozsiahlej výpovedi a diskusií s prítomnými jubilant.

Podujatie Historického odboru MMS sa v družnej atmosfére premenilo na srdečné, priam rodinné podujatie. Slovenské národné noviny sa vrátia k osobnosti a dielu prof. Richarda Marsinu osobitnou bilanciou toho, ako jeho výpovede a stanoviská boli prítomné v uplynulých rokoch na ich stránkach.

Do juhosrbského Niša si dnes môžete pohodlne a rýchlo odskočiť na kávu

V rodisku cisára Konštantína Veľkého

Text a foto: Martin JARINKOVIČ

Mesto Niš je tretie najväčšie mesto Srbska a prirodzené administratívne centrum Nišavského okruhu na juhovýchode krajiny. Rodisko cisára Konštantína dodnes predstavuje významnú križovatku ciest, čo poznajú aj slovenskí turisti, ktorí smerujú autobusovými zájazdmi do Grécka. Po sprevádzkovaní letovej linky Bratislava – Niš je toto mesto pre slovenských turistov dostupnejšie.

Prikladnú starostlivosť o antické dedičstvo Niša vidno aj na archeologickej lokalite Mediana, ktorá predstavuje zvyšky vladárskej rezidence.

Čela kula – veža lebiek, viac ako výrečne demonštruje osmanskú krutosť, keď do jej stavby tureckí dobyvatelia zamurovali aj hlavy pobitých srbských obrancov mesta.

Na vrchu Čegar na pamiatku stoatočných povstalcov vojvodu Sindjelića postavili Srbi kresťanskú kaplnku.

Je skoré májové ráno. Privstal som si, aby som stihol autobusový spoj do cieľa mojej cesty, ktorým je tentoraz Niš. Na bežeckej autobusovej stanici to napriek skorým ranným hodinám bzučí ako v úli. Zamierim k pokladni a kupujem si lístok. Potom do staničnej pekárne, kde si objednávam burek a jogurt – typickú balkánsku raňajkovú kombináciu – k tomu ako prílohu Politiku. S novinami pod pazuchu prichádzam na nástupište. Počasie sľubuje riadny úpek. Po chvíli prichádza spoj. Uveľbujem sa v sedadle a roztváram stránky denníka. Autobus vyráža, klimatizácia bzučí a plachty cyrilského textu usávajú...

■ DOBRO DOŠLI

Po troch hodinách som v ciele. Vystupujem na stanici, kde ma už čaká

Milica, kolegyňa z národného múzea. Vede ma spleťou uličiek k nábrežiu rieky Nišavy popri peknej budove niekdajšieho sídla bánoviny smerom k Nišskej pevnosti. Nábrežie mi pripomína niekdajší vzhľad metropoly Macedónska predtým, než bola prebudovaná projektom Skopje 2014. Samotná pevnosť má podľa sprievodcov kontinuitu osídlenia trvajúcu dve milénia. Jej základy položili síce ešte Rimania, ale dnešný vzhľad pevnosti dali Turci v roku 1723. Po prehliadke pevnosti sme zamierili do múzea, kde nás už čakali. Besedovali sme o možnostiach spolupráce a výmeny výstav v budúcnosti. Veľký potenciál predstavuje najmä antické kultúrne dedičstvo Niša. Námestníčka riaditeľa Vesna Crnoglavacová, inak zanietaná archeologička, nás aj

previedla výnimočnou archeologickou neskoroantickou lokalitou Mediana. Predstavuje pozostatky luxusnej vladárskej rezidence vybudovanej za vlády prvého kresťanského cisára Konštantína Veľkého, ktorú postupne využívalo ako občasnú rezidenciu šesť rímskych cisárov. Objekt sa vyznačuje zachovanými mozaikovými podlahami odrážajúcimi luxus, v ktorom žili jej vlastníci. Centrálnu časť lokality preklenuje obrovská kupola pripomínajúca športový štadión. Celú lokalitu do konca roka mienia sprístupniť.

■ VEŽA Z LEBIEK

Presúvame sa k ďalšiemu unikátu Niša – k Čele kule, teda veži z lebiek. Ide o temné pripomenutie tureckého jarma, ktoré stáročia gniavilo balkán-

ských Slovanov. Vežu z lebiek vztýčili Turci po porážke srbských povstalcov vedených vojvodom Sindjelićom na vrchu Čegar v roku 1809. Sindjelić, ktorý sa tam s obrancami ocitol v bezvýchodiskovej situácii, nechal Turkov vyjsť až hore a výstrelom do skladu s pušným prachom sa vyhodil do vzduchu aj s množstvom dobyvateľov. Turci na výstrahu stiahli kožu z hláv mŕtvych povstalcov, naplnili ich bavinou a poslali ako trofej do Istanbulu. Lebky potom zamurovali do veže na výstrahu, aby odstránili obyvateľstvo od ďalších povstaní. Do trojmetrovej veže osadili deväťstopäťdesiatdva lebiek, z ktorých sa do dnešných čias zachovalo päťdesiatdeväť. Po pripojení Niša k Srbsku vybudovali nad vežou kaplnku, aby sa takýmto spôsobom zachoval tento otrasný doklad tureckej hrôzovlády.

■ SKÚŠOBNÝ LET

Po otriasajúcom dojme z tohto zážitku sa človeku priam pýta prevetrať sa na čerstvom vzduchu. Prechádzka centrom však zanedlho rozptýliť moje chmúrne myšlienky. Pri poháriku domácej rakije či dobrého vína a porcii vynikajúceho jedla človek zabudne na všetky starosti a stres. A veru, nebyť mojej sprievodkyne bol by som aj ja pozabudol na svoj „skúšobný“ let z Niša. Pre istotu som však pred odchodom do seba na upokojenie nervovej sústavy kopol ešte jednu lozovu (čiže hroznovú) rakiju a smelo sa vydal svojim obavám z lietania v ústrety.

Zaradenie Niša na mapu letov nízkonákladovej leteckej spoločnosti Ryan Air neskutočným spôsobom priblížilo aj slovenským turistom túto doteraz pre nás pomerne odľahlú destináciu. Táto linka nielenže zrýchli cestu, ale aj samotné cestovanie urobí nepomerne pohodlnejším. Takže ak budete mať niekedy čas a chuť, skočte si aj vy do Niša na kávu.

NA OKRAJ

Väčšina z nás si určite myslí, že všetko, čo sa týka školstva, a teda zariadenia akéhokoľvek druhu a typu školy či školského zariadenia, učebných osnov a napokon aj financovania, je záležitosť len Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, čo však nie je pravda. Svoje školy majú aj iné rezorty.

Problémové rezorty

Od roku 1989 sa vo vedení školstva vystriedalo devätnásť ministrov z pravicových a ľavicových politických strán, ktorí v parlamente presadili niekoľko školských koncepcií, ktorých spoločným menovateľom bolo skôr odmeňovanie ako potrebné štrukturálne reformy. A tak namiesto zníženia počtu škôl a učiteľov, keďže počet študentov klesol na polovicu, sme zaviedli financovanie škôl podľa počtu žiakov, pričom takmer nijaký žiak alebo študent neprepadol, na zvyšovanie pedagogickej úrovne učiteľov vznikol kreditný systém, ktorý okrem zvyšovania plátov pedagógov takmer nikomu nič nedal, a namiesto prijímacích pohovorov na stredné školy sa robí doslova nábor... Výsledkom je prepád úrovne našich študentov v rôznych medzinárodných porovnaníach do spodných priečok kritérií a hodnotení. Odborári však požadujú pre pedagogických pracovníkov stále vyššie mzdy vraj preto, že ako vysokoškolskí absolventi zarábajú v porovnaní s inými málo. Samozrejme, úroveň vzdelávania našej mládeže je dôležitá, a preto treba učiteľa aj primerane zaplatiť, čo však nebude možné bez zásadných zmien v celom školskom systéme. V opačnom prípade budeme len plátať. Od terajšej ministerky M. Lubyovej sa preto očakáva, že by mala odstrániť aspoň niektoré zo spomínaných nezmyslov vo fungovaní nášho školského systému.

Ani slovenský rezort zdravotníctva sa nemôže hrdiť excelentnosťou. Ťaží ho najmä obrovská zadlženosť, ktorá dosahuje sedemstodeväťdesiat miliónov eur. Na tomto dlhu sa najviac podpisuje trinásť štátnych univerzitných a fakultných nemocníc. Za dlhmi treba vidieť najmä mzdy zdravotníckych pracovníkov, ktoré sa im priebežne valorizujú aj pre ich nedostatok a z obavy odchodu do zahraničia za vyššími zárobkami. V štruktúre nemocničných nákladov predstavujú mzdy takmer šesťdesiat percent, pritom podiel liekov je na úrovni okolo dvadsaťšesť percent. Dlhý sa naposledy zaplatil zo štátneho rozpočtu v roku 2011 a ukazuje sa, že ďalšie fungovanie nemocníc sa bez oddĺženia nezaobíde, ba v tomto roku pri splnení konkrétnych podmienok sa s ich oddĺžovaním už aj začalo. Tieto nemocnice majú resty najmä voči dodávateľom liekov a zdravotníckeho materiálu, ktoré predstavujú viac ako päťdesiat percent, potom sú to nezaplatené odvody do Sociálnej poisťovne (vyše tridsať percent) a ostatné nezaplatené služby a energie predstavujú okolo desať percent.

V minulom roku rezort presadil celý rad úsporných opatrení najmä v oblasti prevádzkových nákladov, ale aj tak sa vlni zvýšil dlh nemocníc o vyše stodvadsať miliónov eur. Podľa všetkého nemocnice dostávajú za rovnaké zdravotnícke výkony rozdielne peniaze, ktoré stanovujú zdravotné poisťovne, keďže zodpovedajú za cenotvorbu v zdravotníctve. Je však namieste pochybnosť, či sa lukratívnejšie výkony nerealizujú skôr v súkromnej sfére na neprospech štátnych nemocníc a opačne. V oblasti nákladov sa však v nemocniciach pripravujú zmeny, o ktorých sme nedávno informovali. Budú sa týkať uplatňovania štandardných zdravotníckych postupov, ktoré budú hradené len zo zdravotného poistenia.

Róbert HÖLCZ

GLOSA

V šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch bol v oslovách vyučovania slovenčiny na základných školách samozrejmy čitateľský denník – akýsi písomný výstup zo zoznamu kníh nazvaný pomerne totalitne znejúcim termínom „povinná literatúra“. V čitateľskom denníku mali žiaci vlastnými slovami prerozprávať dej tej-ktorej knihy, podľa možnosti aj s prísľušným ideologickým poučením.

Povinné spomínanie

Čitateľské denníky sa poväčšine odpisovali od takzvaných „šprtov“ či „biflošov“, s prípadným pozmenením niekoľkých úvodných a záverečných viet. Ako chronický čitateľ, podľa spolužiakov knihomol, viem o tom svoje. Nemal som od koho odpísať, keďže spolužiaci čakali až k danej knihe spácham „denníkový záznam“, ktorý si odpišu pre zmenu oni.

Dnes už povinná literatúra na čítanie neexistuje. Máme nanajvýš odporúčanú literatúru a čitateľské denníky vo forme vzorného zošita nahradili papiere, na ktorých si žiak donesie na vyučovanie „referát“ z danej knihy alebo výstup z „projektu“ o danej odporúčanej knihe. Ten už nemusí práce odpisovať, čakajúc na toho svojho „kockáča“, ako sa teraz vraví tým, čo majú od vedomostí zdeformovanú lebku. Príslušný referát si záujemca nájde na internete. Podľa mojich osobných skúseností sú dnešné deti lenivé zmeniť na kopírovanom texte čo i len úvodnú vetu. Čitateľská gramotnosť a schopnosť porozumieť písanému textu, takzvané čítanie s porozumením, klesli oproti „hrozným totalitným časom“ na alarmujúcu úroveň. Skrátka, naša mladá demokracicky hlúpane.

V zozname „povinnnej literatúry“ sa nachádzali trebárs diela Fraňa Kráľa, Jano a Čenkovej deti, ale aj menej odporúčaný Ondrejov Jerguš Lapin... To sme sa predpubertálne nachechtali nad niektorými pasážami z daných diel, ktoré boli uvedené v čítankách. Hlásky typu „som hladný ako Čenkovej deti na strane dvanást“, patrili k bežnému triednemu folklóru. Žobráci, tuberkulózu postihnutí chudáci, chudobné bosé deti pasúce nejaký ten statok – to všetko patrilo medzi potrebné rekvizity socialistickej totality spolu s bradatým súdruhom Leninom, so strelbou z Auróry či s partizánskymi ohničkami. Prešiel nejaký ten čas po Veľkom štrnganí klúčmi. Fraňo Kráľ a detvásky starej Čenkovej z odporúčaného čítania vypadli. Veď aj načo. Žobrákov si v každom väčšom meste môžu pozrieť naživo, často aj „dovozový“ z Rumunska. Bezdomovci sú už pevnou súčasťou mestského folklóru, dokonca aj v menších mestečkách, spolu s takzvanými „sociálne odkázanými“ deťmi. No a čo sa tuberkulózy týka, ani tá už nepatrí medzi sci-fi rekvizity z čias nášho detstva. Je tu a reálna, dokonca v ostatnom čase obohatená s príchodom migrantov o vysoko nákazlivú afganskú formu otvorenej TBC. Tak sa mi niekedy zdá, že by volakedajšie povinné čítanie malo prejsť na predmet povinné spomínanie. Aby sme si vedeli na osi času ozrejmiť, kde sme boli, kde sme a kam smerujeme. V opačnom prípade dopadne ako tej Čenkovej deti. Pokiaľ si pamätáte, nešťastná matka ich začala predávať...

Maroš M. BANČEJ

So známym lekárom a aktivistom Petrom LIPTÁKOM nielen o zdravotníctve

Zdravotníctvo nemá byť chorobníctvo

Zhovárал sa: Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

MUDr. Peter LIPTÁK patrí medzi uznávaných a obľúbených lekárov, ktorý sa neuzatvára ako obvodný lekár pred celospoločenskými problémami, ale aktívne sa k nim vyslovuje a spolupodieľa sa na ich riešení pri rôznych akciách a občianskych iniciatívach. Je mediálne viditeľný, a právom. Vie totiž súčasné problémy v zdravotníctve, ale aj v spoločnosti označiť bez zavádzania a bez podliehania tlakom rôznych záujmových skupín.

• Zvykne sa hovoriť, že aký je zdravotný stav obyvateľstva, taká zdravá je spoločnosť, a to po všetkých stránkach vrátane politického či kultúrneho života. Ako je na tom z pohľadu praktického lekára s bohatými skúsenosťami Slovensko?

No, vyzerať to presne tak, ako máme nastavené základné riadiace procesy v štáte a v spoločnosti. V roku 1989 sme vymenili centrálny softvér štátu. Zo softvéru, ktorý mal v centre človeka, sme prešli na softvér, ktorý má v centre hromadenie peňazí človekom. Po dvadsiatich ôsmich rokoch od tej „výmeny“ je zdravotníctvo celkom rozvrátené. Ambulantný aj nemocničný sektor. O nemocničnom sektore sa aspoň hovorí, ale o ambulantom sa mlčí. Ambulantný sektor má totiž tú vlastnosť, že sa v ňom robí podpora zdravia, prevencia a včasná diagnostika a liečba tak, že pacientom sa dlho zachová vysoká úroveň kvality života a tiež aj práceschopnosť. Má schopnosť aj chronicky chorých ľudí uchovávať dlhé roky v relatívne dobrom zdravotnom stave. Nuž ale tvorí zisk v zdravotníctve sa dá najlepšie iba na veľmi chorých ľuďoch a najlepšie v nemocniciach. Preto ambulancie, ktoré by znižovali prítok chorých do nemocníc, miznú. Nečudo, že štát ovládaný dnes oligarchami sa zamerá v zdravotníctve prednostne na likvidáciu ambulancií. Od jedného ministra zdravotníctva k druhému sa situácia vytrvalo zhoršuje už takmer tridsať rokov. Prečo nie, keď za stav zdravotníctva v štáte tu nenesie nikto nijakú zodpovednosť pred zákonom. A zodpovednosť pred vlastným svedomím? Dnes tu máme veľké mestské polikliniky ešte zo socializmu, kde pracujú stále tí istí lekári ako vtedy, len sú už vo veku od šesťdesiatich piatich do sedemdesiatich piatich rokov. Mladí lekári za tie desaťročia riadenia ľudských zdrojov neprišli. Môže si niekto myslieť, že o štyri až päť rokov tu bude ešte niekto, kto sa bude schopný postarať o pacientov? Tiež asi päťsto obcí už dnes nemá ani obvodného lekára a v ďalších päťsto obciach je všeobecný lekár vo veku od šesťdesiatich piatich až do sedemdesiatich piatich rokov. Je rozumné zaťažovať takýchto lekárov pohotovostnými službami, prehliadkami zosnulých, elektronickým zdravotníctvom? Veď keď ich konečne vyženú do dôchodku, padne na Slovensku nielen starostlivosť o mŕtvych, ale aj o živých. Ambulancie obvodných lekárov sú zablokované tým, že im umelo administratívne obmedzili kompetencie, čo zablokovalo aj ambulancie špecialistov, a tak sú zavalené jednoduchými pacientmi, ktorí by mali byť riešení normálne praktickými lekármi. Komplexne a v súvislostiach v blízkosti bydliska a v reálnom čase, keď ťažkosť pacienta vzniknú a potrebuje pomoc. Nie čakať niekoľko mesiacov na špecialistu, aby mala choroba dosť času na zhoršenie príznakov. Dnes ťažkosť až sedemdesiatich piatich percent pacientov, ktorí dochádzajú k špecialistom, by zvládli všeobecní praktickí lekári v prvej úrovni (primárna starostlivosť) a konečne by mohlo byť u špecialistov miesto a dostatočný čas pre dvadsaťpäť percent naozaj zložitých pacientov. Tí by potom nemuseli končiť s neriešenými komplikáciami v nemoc-

MUDr. Peter LIPTÁK patrí k nekonformným glosátorom nielen diania v rezorte zdravotníctva, ale neváha zaujímať otvorené a kritické postoje aj k politickým a spoločenským problémom.

niciach alebo často pre prekážky v dostupnosti potrebnej starostlivosti aj zbytočne zomierať. Na Slovensku dnes máme až jedenásťtisíc odvrátených úmrtí pacientov ročne! A oproti ČR na Slovensku je to ročne až o päťtisíc zbytočných úmrtí viac na tieto odvrátené príčiny. Prečo máme až o toľko horšie výsledky v porovnaní s krajinou, s ktorou sme mali rovnaké štartovacie podmienky? Zákaz liečiť pacientov v ambulanciách všeobecných lekárov pri niekolkomesačnej čakacej lehote k špecialistom je predsa len trochu príliš zlá vizitka pre dostupnosť nášho zdravotníctva. Včasnou liečbou pacientov v ambulanciách by sme zabránili zhoršovaniu ich zdravotného stavu, ich postupu do nemocníc i zbytočným úmrtiam. V nemocniciach by sa tak ušetrili ročne stovky miliónov eur, ktoré nám dnes v zdravotníctve chýbajú.

• Zdravotníctvo a školstvo sú kľúčovými témami všetkých politických strán, najmä pred voľbami. Strana SaS napríklad predstavila svoju predstavu zdravotnickej reformy, kde sa hovorí o transformácii štátnych nemocníc na akciové spoločnosti, teda o privatizácii a o nutnosti vzniku viacerých zdravotníckych poisťovní. Vedie tadiaľ cesta k skvalitneniu zdravotníctva?

No vedie tadiaľ cesta k ešte väčšiemu zisku z chorôb pacientov. Preto takýto typ zdravotníctva, o aké sa usiluje strana SaS, označujeme „chorobníctvo“. Pochopiteľne, veď SaS ako strane podnikateľov ide iba o optimalizáciu ziskov z chorôb pacientov. SaS chce najmä zaútočiť na ústavu SR, ktorá je účinnou prekážkou tvorby zisku z chorôb pacientov. Najväčšou prekážkou pre plány SaS je čl. 40 ústavy, ktorý jasne definuje, že každý má právo na ochranu zdravia, a tiež garantuje na základe odvodov bezplatnosť zdravotnej starostlivosti. To znamená, že keď si už raz občan kúpil zdravotníctvo za odvod, tak ho má aj dostať bezplatne. No a SaS chce zaviesť nový základný rozsah a nadštandard. Nadštandard si má platiť pacient zvlášť, navyše k súčasným odvodom. Problém, čo trápi SaS, ktorá chce v zdravotníctve optimalizovať zisk, je, že ako sa definuje nadštandard. Oni chcú vypracovať podrobný manuál, kde zafinujú základnú starostlivosť ako tú najlacnejšiu a najhoršiu možnosť a všetky lepšie možnosti budú spoľatné. Vznikne tak dostatočne veľký trh pripoiste-

nia, oveľa väčší ako je dnes. Dnes to nie je možné preto, lebo pacient má podľa ústavy nárok na ochranu zdravia, t. j. na tú najlepšiu možnú zdravotnú starostlivosť, teda na celú potrebnú medicínsku časť. Pripoistenie alebo poplatky sú umožnené iba v časti nemedicínskej starostlivosti – za televízor, za jednolôžkovú izbu, za potvrdenia o zdravotnom stave a podobné nepodstatné veci. V medicínskej časti starostlivosti nie je dnes možné vytvoriť trh. Preto ešte aj trinásť rokov po Zajacovej reforme tu máme stále iba zdravotné odvody, ktoré nie sú poistením, ale sú daňou. Je teda dosť čudné, že tu máme súkromné zdravotné poisťovne, ktoré vyberajú od občanov túto daň, ako keby boli daňovými úradmi. Slovenské súkromné daňové úrady zastali na pol ceste a nestali sa poisťovňami, pretože iba u nás a v ČR z celého rozvinutého západného sveta máme v ústave zakotvené, že zdravotníctvo, ktoré zabezpečuje právo na zdravie, je bezplatné, čo vlastne znemožňuje u nás vznik reálneho trhu so zdravotným pripoistením. No o takéto zmeny v ústavách, ako majú naše dva štáty, sa usilujú aj v iných štátoch. Zdravie je ľudské právo, a preto OSN vyhlásila 12. december za deň boja za univerzálnu dostupnosť zdravotnej starostlivosti a uznanie zdravia za ľudské právo v našom ústavnom zmysle zabezpečenia práva na ochranu zdravia. SaS ide proti OSN a chce slovo bezplatnosť z ústavy odstrániť, aby bolo možné oveľa väčšiu časť zdravotných služieb spoľatniť.

• Aktívne sa zapájate do občianskych aktivít dotýkajúcich sa povedzme prezidenta Andreja Kisku. Prezident by mal byť podľa viacerých expertov jednotiacim a zmierovacím prvkom v súboji koalície a opozície. Zároveň by mal byť nadstranícky a s vysokým morálnym kreditom. Ako z toho vychádzate z pohľadu nášho štátu?

O prezidentovi Kiskovi sa toho už naozaj veľa popísalo. Je to človek s nejasnou minulosťou a pôvodom svojho majetku, s väzbami na zbrojársky biznis USA, ktorý sa živil na Slovensku úžerou, následkom čoho bolo, že exekúcie s ním spojené spôsobili a spôsobujú utrpenie približne dvadsiatim dvom tisícom slovenských občanov a robí nám „dobré“ meno s týmito svojimi praktikami v súčasnosti aj v zahraničí. Sú známe jeho volebné, daňové a pozemkové kauzy. Letecká a dovo-

lenková väseň. Ak sa pri tomto všetkom chce tváriť ako priekopník „slušného“ Slovenska, vyžaduje to mať mimoriadnu hrošiu kožu, najmä ak sú nápadné aj jeho väzby na zahraničné záujmové skupiny, ktoré postupujú proti záujmom Slovenska. Preto som vyzval v rámci svojich občianskych aktivít poslancov NR SR, aby začali „impíčment“ prezidenta Kisku podaním ústavnej žaloby. Ryba smrdí od hlavy a neviem si predstaviť dobré fungovanie nášho štátu s takýmto prezidentom v akejkoľvek oblasti.

• V uplynulých mesiacoch sú námestia svedkami akcií, ktoré usporadúva najmä hnutie Za slušné Slovensko, ktoré vystupuje proti vládnej koalícii. Mnohí v tom cítia čoraz väčšiu polarizáciu spoločnosti, keďže sa podsúva ostatným Slovákom to, že ak nie sú so spomínaným hnutím, tak sú „neslušní“. Kto a prečo vlastne chce deliť Slovensko na slušné a neslušné?

Je to typická propagandistická hra, keď sa slušným nazve ten, kto ním vôbec nie je, aby oklamal ľudí. No títo ľudia zaujímajú také nekonzistentné postoje, že im už málokto uverí, a ich hnutie objektívne slabne. Nemôže niekto odsudzovať kriminálnu vraždu Jána Kuciaka spoločne s podporou tých, ktorí podporujú a propagujú vraždenie v Sýrii, v Jemene, v Gaze a inde vo svete v oveľa väčšom rozsahu a spôsobujú krízy, ktoré spúšťajú súčasnú masívnu migráciu. Ľudia majú totiž rovnakú hodnotu, či žijú na Slovensku, alebo v iných krajinách, a to týmto slušným by malo raz docvaknúť. Rovnosť ľudí je predsa základným princípom demokracie. O tom, akí slušní ľudia sú v tejto iniciatíve Za slušné Slovensko, najlepšie svedčí to, že ich podporuje aj sám „najslušnejší“ človek tejto krajiny prezident Kiska. Iniciatívu vedú „slušní“, ale väčšinu podporovateľov a účastníkov ich zhromaždení by som zaradil do kategórie oklamani.

• Spomínali sme polarizáciu Slovenska. Tá sa prejavuje markantne napríklad na sociálnych sieťach. Kľúčovú úlohu pri tom hrajú médiá, ktoré, ako sa zdá, sú ľahostajné k národným záujmom Slovenska a skôr podporujú tých, čo nad národný štát a jeho záujmy kladú EÚ a záujmy Nemecka či nadnárodných subjektov. Dá sa v takejto situácii vzdorovať protislovenským tlakom?

Ryba smrdí, ale aj vonia od hlavy. Preto je dôležité zjednotiť všetky vlastenecké národné sily aby sme dosiahli také vedenie štátu, ktoré bude rozhodne obhajovať naše záujmy. Je potrebné pri zjednocovaní prekonať všetky traumy z minulosti, ktoré využívali naši protivníci na rozdeľovanie vlastencov. V mediálnej oblasti sú aj alternatívne médiá a potom sú tu verejnoprávne médiá, ktoré treba očistiť od cudzích vplyvov. Privítal by som zákon o zverejňovaní financovania MVO a médií zo zahraničia a označenie takýchto subjektov za cudzích agentov. Zdá sa mi byť čudné, aby sa v našom suverénnom štáte propagovali a uprednostňovali zahraničné záujmy v našich vlastných vnútropolitických aj zahraničnopolitických krokoch a celkom sa zabúdalo na obhajovanie záujmov vlastných občanov. Ľudia musia mať možnosť vedieť, kto je náš človek a kto je cudzí agent. Treba povedať, že je štandardné, ak sa iné krajiny usilujú profitovať na náš úkor. Veď to je demokracia. Ale my zasa máme plné právo sa obhajovať a prijať štandardnú legislatívu na obranu vlastných záujmov tak, ako to už roky funguje v iných suverénnych krajinách. Takže cesta je v integrácii všetkých vlasteneckých síl a strán nášho národa. Už Svätopluk nám to poradil.

Päťdesiat rokov od horúcej dubčekovskej jari v bývalom Česko-Slovensku (3.)

Keď Česi šli s bubnom na zajace

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

Po januári 1968 v podstate už celá česko-slovenská tlač vrátane stranických denníkov presadzovala demokratizačné tendencie v renesancii spoločnosti a slovenská tlač k tomu pridávala aj hmatateľný dôsledok obrodného procesu – federalizáciu jednotnej Československej republiky. V slovenskom mediálnom prostredí však stále jasne bolo cítiť priekopníkov poľudštenia režimu – týždenník Kultúrny život, denník Smena a vysielanie Slovenského rozhlasu. Prirodzene, že najlepšie poznám pomery a udalosti v Smene, v ktorej som vtedy pôsobil, a najlepšie na nej môžem ilustrovať udalosti v zlomových chvíľach roka 1968. S malým návratom o pár rokov späť.

V čase, keď zápas demokratických síl šiel už do tuhého, teda v roku 1965, strana chcela odvolať šéfredaktora Smeny Antona Kurinu. Príbuzní ho nedávno pozvali do Ameriky a on odtiaľ napísal pár reportáží. Aj keď ich písal opatrne, neprovokoval vrchnosť a dokonca mu ich tlačový dozor pustil len s drobnými výhradami, aj tak ho stranícky pokarhali. Ponechali ho však vo funkcii.

■ PRÍPAD SLÁNSKÝ

Smena sa vtedy okrem iných horúcich tém vrátila aj k procesu so Slánským a spol. Už na úvod uviedla príbeh Slánského zatknutia. Nie je nezaujímavý ani po rokoch. Devätnásteho decembra 1951 bol Slánský u Zápotockých na večierku k jeho narodeninám. Keď odchádzal, Zápotocký zdvihol telefón a povedal len: „Odišiel.“ To bol signál pre komando, ktoré malo Slánského zatknúť mimo jeho úradu a bytu, aby nevyvolali rozruch skôr, ako strana oznámi, že zatkla nebezpečnú skupinu sprisahancov proti štátu a ľudovej moci. Sovietski poradcovia, ktorí celý proces pripravovali s takými oddanými služobníkmi, akými boli šéf bezpečnosti v armáde Reicin a donedávna sám Slánský, mali už naňho nepriestrelný dôkaz. Generál František Moravec, veliteľ vojenskej kontrarozvedky, ktorý medzitým už ušiel na Západ, založil v americkom sektore Nemecka spravodajskú organizáciu OKAPI. Jej agenti si všimli, že Slánskému k nedávnym narodeninám neblahoželal ani jeden sovietsky predstaviteľ! To veštilo, že Moskva chce Slánského odstrániť. Súvislosti jestvovali. Po roztržke medzi Sovietskym zväzom a Izraelom sa Stalin zameral na Židov v strane a čistku nazval bojom proti sionistom. Slánský bol pre Moskvu ako vymyslený terč. Zo „Zametača“, ako Rusi nazvali tohoto likvidátora každého, kto zapochyboval o stalinovej politike, sa stal ideálny cieľ. Nedošlo mu to ani v septembri, keď ho strana odvolala z miesta a urobila ho „iba“ podpredsedom vlády. Ďalej pokračoval v „zametaní“. Nakoniec paradoxne všetko urychlila OKAPI. Moravec sa rozhodol informovať Slánského, že mu hrozí smrť, ale on mu umožní útek na Západ. Vedel, že tam bez ťažkostí urobí z nedáv-

Sovietska delegácia pricestovala do pohraničnej Čiernej nad Tisou na rokovania 29. júla 1968 špeciálnym vlakom, keď krátko predtým Leonid BREŽNEV odmietol ponuku na stretnutie v Košiciach. Rokovania sa uskutočnili v železničarskej klubovni, pričom sa vyhovujúcejšie zariadenie do nej navozilo z Prahy... Po štyroch dňoch rozhovorov, keď sovietsky vodca direktívne naliehal najmä na personálne zmeny vo vedení ÚV KSČ, bolo aj bez oficiálnych vyhlásení jasné, že jeho dôveru Alexander DUBČEK definitívne stratil. O mesiac to potvrdili okupačné tanky...

neho generálneho tajomníka KSČ protiruského špióna. Agent OKAPI, ktorý mal list s falošným pasom Slánskému doručiť, bol však dôstojníkom ŠtB... Tak mali nevyvrátený dôkaz proti Slánskému. Proces sa mohol začať. Popravili v ňom aj Clementisa, ktorému Stalin nezabudol, že pred vojnou sa vyslovil proti Stalinovmu paktu s Hitlerom a že neemigroval s komunistami do Moskvy, ale k Benešovi do Londýna. A predstavte si, ešte aj toto v Smene akosi prešlo...

O pár týždňov si však Anton Kurina dovolil pustiť do novín listy Dr. Vladimíra Clementisa z väzenia svojej Hádičky. Emotívne Clementisove vyznania boli pre súdruhov už prisilný tabak! Kurina musel z novín preč.

Mal som ho priveľmi rád, aby som po rokoch povedal, že si súdruhovia skôr zavarili, ako pomohli. Ale pri všetkej úcte k ľudským kvalítam Antona Kurinu mal Slavo Kalný predsa len profesionálnejšie podkutie a bol zrelším novinárom.

Viedol Smenu od roku 1965 do jari 1968. Pražské vedenie zväzu mládeže však práve vtedy uvažovalo o zriadení niekoľkých spravodajských miest vo svete pre svoje dva mládežnícke denníky a Slava Kalného schválili za spravodajcu Mladej fronty a Smeny v Moskve – a dvaja českí novinári mali ísť za spravodajcov oboch denníkov kamsi na Západ.

Pripomeňme, že Kalný bol jeden z prvých absolventov štúdia žurnalistiky na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. V čase nástupu na miesto šéfa mal tridsaťšesť rokov, v mládežníckom denníku ideálny vek. Bol pokojný a uvážlivý, s bystrými reakciami, veď napokon bez toho by nebol špičkový stolný tenista. Za sebou mal už vtedy päť kníh – úplným oživením knižného trhu bola Kalného reportážna mozaika zo života v osadách nedávnych kočovníkov Cigánsky plač a smiech.

■ KURINOV NÁVRAT

Do ohňa – lebo tak možno nazvať jar a leto 1968 – sa Kurina vrátil. A odtrpel si svoje. Obranu mladých zapálených novinárov. Okupáciu. Čistky. Dvadsať rokov kuričstva...

Rusi si tej jari 1968 zrejme povedali, že nás bude treba postrašiť. Na západných hraniciach boli dávnejšie plánované manévry vojsk Varšavskej zmluvy, tak ich využili – vojská členských štátov Varšavskej zmluvy sa vrátili domov, len sovietske jednotky sa vliekli našim územím a časť z nich nie a nie odísť. Táborili v teréne, zase sa o kus pohli, na týždeň aj dva obsadili niektorý vojenský priestor, až to trvalo mesiac... Aj na dvadsiaty tretí deň po cvičení motalo sa po našom území päťtisícpäťsto cudzích vojsk a tisícštyristo kusov ťažkej bojovej techniky vrátane raketometov a tankov.

■ SMOLCOVE MANÉVRE

Jano Smolec, jeden zo špičkových reportérov Smeny, vycestoval vtedy do Česka na tie miesta, kde bolo Rusov husto. A napísal reportáž, ktorá bola preňho posledným klincom do novinárskej rakvy. Nazval ju Ryba a host' na tretí deň smrdí. O rok mu to prirátali k dovedejším „útokom na stranu a socializmus“, k ankete o nefudských justičných

krivdách, k obsahu Smeny na nedeľu v čase, keď ju viedol, k zrade triedy, z ktorej vyšiel, lebo to sa neodpúšťalo, ale trestalo dvojnásobne. Jána Smolca na jeseň v roku 1969 prepustili a v tlači viac nesmel pracovať. Bol jedným z prvých troch vyhodených novinárov na Slovensku.

■ DVETISÍC SLOV

Do toho prišla výzva českej vedeckej a intelektuálnej obce, koncipovaná spisovateľom Ludvíkom Vaculíkom, Dve tisíc slov, ktoré patrí dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům a všem. Vyvolala obrovský rozruch. List vyšiel 27. júna 1968 v časopise českých spisovateľov Literární listy, v pražských denníkoch Práce, Mladá fronta, Zemědělské noviny a na Slovensku v Smene – je to práve päťdesiat rokov. Česi výzvu dodnes uvádzajú ako jeden z dvoch významných dokumentov Pražskej jari – prvým bol Akčný program KSČ. Kým však podľa nich ten prvý bol iba vnútrostraníckym materiálom, Dvetisíc slov bola výzva k národu.

Obávam sa, že práve v tej chvíli sme sa pohli s bubnom na zajace. Nezdá sa mi ani česká charakteristika Dubčekovho Akčného programu. V podmienkach, keď strana v štáte vládla a rozhodovala o všetkom, aj o osude jednotlivca, nemožno jej program chápať ako vnútrostranícku smernicu, ale ako nasmerovanie spoločnosti k zmenám so všetkými dôsledkami na život ľudí.

Už Akčný program KSČ vládco v Kremli a gubernátorov v Berlíne, Budapešti, vo Varšave či v Sofii pobúrili, ale predsa nastoloval len také zmeny, ktoré nevybočovali z rámca socializmu. A hovoril to rečou straníckych funkcionárov. On iba tento systém začal ponímať ako demokratické zriadenie so všetkým, čo s tým súvisí: voľnosť názorov, aktivít, podnikania, kontakty so svetom aj federalizácie republiky. Dvetisíc slov bol však atak na stranu bez ohľadu na to, či to bola KSČ z obdobia justičných vražd, Novotného zadubenosti, alebo tá, čo si dala za cieľ socializmus s ľudskou tvárou. Dubčekov Akčný program bol prakticky maximom, čo sa vtedy dalo dosiahnuť, aj to s rizikom zásahu z Moskvy.

Dvetisíc slov v konečnom dôsledku bol koniec pokusu o socializmus s ľudskou tvárou. Hovoril človečou rečou, už to muselo v pracovníkoch aparátu strany vyvolať ostrážitosť. Nehovoriac o Kremli. Pre Moskvu to bola pozvánka na inváziu.

Už sa ani nepatrí spomenúť, že veľa ľudí, čo sa hlásili k výzve Dvetisíc slov, podpisovalo onedlho „antichartu“. O svete divadelných, filmových a estrádnych umelcov ani nehovorím. Tí sa nezmenili dodnes.

(KONIEC SERIÁLU)

FEJTÓN

Nájsť po tieto takmer letné dni galeristu Dionýza, to akoby ste hľadali ihlu v kope sena. Jeho predavačka sa len prevínala usmievala, keď Juskovi vysvetľovala, že v tomto čase chodí po výtvarných plenéroch. A predavačka Eržika ako dôkaz ukázala na obrazy, o ktorých ani nemusela hovoriť, že sú nové, lebo ešte voňali farbou. „Najlepšie bude, keď pridete v sobotu,“ hovorila Juskovi. „Vtedy zvykne prísť domov i do galérie, lebo potrebuje vyprať to, čo cez týždeň napáchlo terpentínom, a tiež rozvešať nové obrazy. Aby sa v nedeľu znovu vrátil na plenér, lebo vtedy organizátori obyčajne chystajú voľajáký výlet a to si pán galerista nenechá ujsť. Takže v sobotu dopoludnia,“ zdôraznila. A na dôvažok ešte zažmurkala veľkými maskarou a linkami zvýraznenými očami a priložila prst na ústa – pred šéfom ani muk.

V sobotu sa Jusko vybral do mesta a len tak, akoby náhodou, vošiel do galérie na námestí. Zvonček pri dverách upozornil pána Dionýza, že má návštevu. Aj sa potešil, lebo sa chcel dozvedieť chotárne novinky, ktoré mu počas týždňa, čo bol pri umelcoch v teréne, chýbali.

Do tretice všetko dobré, priatelía

Marián ŠIMKULIČ

O tom, kto zomrel, kto sa rozvádza, či voľajáký rovesník si na staré kolená našiel mladšiu frajerku. Jusko sa pripravil na návštevu dôkladne. Čosi si prečítal v regionálnych novinách, čo-to sa dozvedel od domácej informačnej agentúry – to akože od manželky, a tiež čosi vedel aj sám. No nie? Potom, keď sa mu už zdalo, že upokojil zvedavé sivé bunky pána Dionýza, pochválil nové maľby, na ktorých

roch. Takže sme zasa všetci spolu, nie? Neroztratení po skupinkách a ubytovníach v meste. Aj nám tam zabezpečili obložené chlebičky, ku ktorým sme si zohnali víno či pálenku, každému podľa jeho gusta. Jusko počúval a v prvej chvíli nechápal, prečo je galerista Dionýz zrazu taký opisný. Našťastie si zahryzol do jazyka a neprerušoval ho. „Ako v biblickom raji nám pán riaditeľ vyme-

zil, aby sme sa zdržiavali iba na poschodí a neschádzali dolu na prizemie, kde je cez noc zapnuté poplašné zariadenie. Lenže zaslúžilý umelec Dmitrij z Ukrajiny sa v noci zobudil, a možno sa zle zorientoval, či ešte nevytriezvel, zišiel dolu schodmi ochutnať zaká-

zané jablko poznania – a spustil alarm. Čoskoro prišla polícia a s ňou aj pán riaditeľ. Vysvetlili si to a rozišli sa s tým, aby sa už podobné excesy neopakovali...

To sa stalo v utorok. Vo štvrtok spustil alarm poľský excenrický výtvarník Zbyšek. Riaditeľ už nechal na poschodí postaviť zábrany, aby sme sa nijakým spôsobom nedostali na prizemie a tým presvedčil policajtov, že tentoraz

už nič nehrozí. A tak službukonajúci policajt, keď mu v piatok v noci na paneli svietila kontrolka o spustení poplašného zariadenia v kaštieli, len mávol rukou. Nebude predsa kolegov ťahať na zbytočný záťah, nie? Našťastie, umelci už v pondelok odídu... – „No a? Niektorý nešťastník aj tak preliezol cez zábrany?“ neovládla sa Jusko a prerušil Dionýzov monológ. „Horšie, tentoraz to boli zlodeji. Našťastie, veľa toho neukradli. Zato službukonajúci policajt možno príde o miesto. A aj pán riaditeľ bude musieť mnohé vysvetľovať a ktovie, či pre citeľné zrážky z platu poriadne neodľahčí rodinný rozpočet. Ak neskončí ešte horšie. Nehovoriac o tom, že ak plenér bude pokračovať aj v budúcom roku, iste nebudeme ubytovaní v kaštieli, ale v ubytovniach po celom meste. Ale tak nám treba, keď sa niektorí umelci nevedia vpratať do kože,“ zakončil rozprávanie galerista Dionýz.

Maliar Pavol SINEI MERŠE bol telom i dušou Šarišan, tu nachádzal silu aj inšpiráciu

Po všetkých búrkach sa vracal do Jarovnic

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Obec Jarovnice v okrese Sabinov sa dostala do širšieho povedomia pred dvadsiatimi rokmi, keď silná letná búrka s prietrzou mračen v Levočských vrchoch rozvodnila 20. júla 1998 potok Svinka natoľko, že prival vody zmietol rómsku osadu v jej blízkosti a zahynulo 58 obyvateľov... V súčasnosti v Jarovniciach žije vyše 6 660 obyvateľov, z toho je drvivá väčšina Rómov. A keďže vďaka populácii sa obec neustále rozrastá, odborníci predpokladajú, že z nej čoskoro bude rómske mesto. Jarovnice sú však známe aj niečím iným. Od ôsmich rokov tu žil významný európsky maliar Pavol SINEI MERŠE, na tamojšom cintoríne je aj pochovaný. „Som telom a dušou Šarišan, v tejto zemi koreni moja sila a šarišská zem ma inšpirovala v umení,“ prizvukoval maliar.

Pavol Sinei Merše sa narodil v roku 1845 ako tretí z ôsmich súrodencov v šľachtickej rodine v Chmiňanskej Novej Vsi. Od jeho ôsmich rokov žila rodina v Jarovniciach. Základné školské vzdelanie získal pod vedením miestneho farára. Potom študoval na gymnáziu v Prešove, kde navštevoval aj osobitné hodiny kreslenia. Pre účasť na študentskej demonstrácii v roku 1859 ho zo štúdia vylúčili a vrátil sa do Jarovnic, kde pomáhal otcovi pri poľnohospodárskych prácach.

FAREBNÁ TÚŽBA

Až ďalší rok ho prijali na gymnaziálne štúdiá vo Veľkom Varadíne, kde v roku 1863 zmaturoval. A keďže stále kreslil a maľoval, v sprievode otca odišiel devätnásťročný Pavol na Akadémiu výtvarných umení do Mnichova, aby sa mu splnila dávna túžba stať sa maliarom. Študoval u prof. Juliusa Gottfrieda Anschütza a Alexandra von Wagnera. Stažoval sa, že v akadémii namiesto toho, aby ho naučili moderne maľovať, nútili ho kresliť a konturovať realisticky. Jeho výtvarný prejav viac ovplyvnilo a formovalo francúzske maliarstvo a profesor akadémie Karol von Piloty. V akadémii spoznal a osvojil si zásady realistického maliarstva, zobrazujúceho podľa prírody, ale vytvoril si tiež vlastný kolorizmus. Aj preto sa znovu vrátil do Jarovnic, aby v prostredí šarišskej prírody umocnil získané poznatky. Pavol Merše si do denníka napísal: „Tak jasne vidím zelenú pažiť, modrú oblohu, pestrofarebné kvety, tmavé stromy, biele oblaky, postavy, trávu. Kríky a stromy splyvajú vo farebnej harmónii. Príroda je iná, jednoduchšia, ale zároveň aj krajšia ako to, čo ma učia v akadémii.“

Po návrate do Mnichova sa s ním priatelia výtvarníci podelili o dojmy z pobytu v Paríži, kde spoznávali obrazy francúzskych impresionistov. Podľa ich názoru boli také ako samotná príroda – pravdivé, krásne, jednoduché, kde sa svetlo trblietalo vo farebnej harmónii. Potvrdili mu, že jeho koloristické videnie a cítenie by určite pookrilo pri uvedení, že súčasný francúzsky maliar maľujú tak, ako by chcel on. Rozhodnutie Meršeho navštíviť Paríž a zoznámiť sa s dielami impresionistov narušila vojna, v ktorej Prusko napadlo Francúzsko. Pavol Sinei sa vrátil do Jarovnic.

HORÁR AKO PUSTOVNÍK

V domácom prostredí užitočnosť, čo sa naučil v akadémii. Namaľoval portréty príbuzných – brata Žigmunda s fajkou, sestry Ninon, ktorá

PODOBIZENÍ UMELECA možno nájsť v najstaršej a najznámejšej florentskej Galérii Uffizi.

DÁMA VO FIALOVOM

sedela na stoličke uprostred izby v tmavých šatách, pričom v obraze badať vplyv Gustáva Courbeta. Na výjave Sušenie bielizne zachytil každodenný výjav žiarivými farbami. Namaľoval tiež Hojdačku, ktorá je náhodným výrezom videného a spojením troch voľných skupín (porovnanie s Eduardom Manetom). Na podnet rodičov, ktorých oslovil miestny farár v Jarovniciach, namaľoval oltárny obraz patróna tamojšieho kostola sv. Antona Pustovníka. Za model mu stál miestny horár. Maliar vystihol všetko, ako bolo treba – ovenčený kríž vypínajúci sa zo skalísk i pred ním klačiaceho svätca. Jediným problémom bol model. Farár už pri preberaní oltárneho obrazu vyjadril pochybnosti, ako sa budú veriaci modliť pred oltárom, na ktorom v postave svätého spoznajú svojho hájnika. Darom Pavol Sinei Merše pred otcem oponoval, že aj najväčší maliari, ktorých diela sú v rímskom chráme svätého Petra, maľovali svätých podľa modelov z ulice. „V Ríme možno, ale my

JAROVNICKÝ KAŠTIEL sa v časoch kómy socializmu postupne menil na ruínu, ale po rekonštrukcii v minulých rokoch sa stal ozdobou obce.

žijeme v Jarovniciach,“ pripomenul mu otec.

Zaujímavý bol aj ďalší osud tohto obrazu, ktorý dlho visel na oltári, kde sa naň podpísala vlhkosť prostredia. Značne poškodený sa dostal do akejsi šopy, až zub času dokonal skazu definitívne. Keď sa maliar po rokoch dozvedel, čo sa s ním stalo, nahnevaný odkázal svojim krajanom: „Keby som bol obraz opravil a vy by ste ho predali, za získané peniaze ste mohli postaviť novú kaplnku.“

NEPOCHOPENÝ MAJÁLES

Po skončení vojny v roku 1872 sa Pavol Sinei Merše vrátil do Mnichova. Pracoval v ateliéri maliara a šľachtica Júliusa Gundelfingera, krajana z Krompách. Tu sa zoznámil s jeho manželkou Máriou a s jej mladšou sestrou Žofiou Probstnerovou, ktorá ho na prvý pohľad očarila. Tu namaľoval svoj vrcholný obraz Majáles. Vytvoril ho v ateliéri, ktorý mu prepožičal jeho priateľ a krajan Július Bencúr z Jasenovej, známy tiež ako „knieža uhorských maliarov“. Na obraze sú stavitel Viotti, Mária Probstnerová, manželka maliara Gundelfingera, profesionálna modelka v ružových šatách, barón Žigmund Luženský, statkár z Veľkého Šariša Max Heinrich a v pozadí leží sám maliar. Modely sa nikdy spolu nestretli, maľoval ich vždy po jednom v ateliéri a zasadil do šarišskej krajiny. Sinei Merše komponoval obraz na základe predstavy. Pri vytváraní povrchu obrazu nedochádzalo k rovnomernému ukladaniu farieb a svetla ako u Maneta, radšej ostal pri farebných škvrnách a ich odvážnom striedaní. Napriek odvahe maliara, ktorého dielo sa v tom čase prikláňalo k francúzskemu impresionizmu, úspech sa nedostavil. Vtedajšia kritika mu vyčítala kriklavosť farieb, kompozičné nedostatky i všed-

nosť témy. Dielo, ktoré mu prirástlo k srdcu, sa rozhodol zadarmo venovať Národnému múzeu v Budapešti, no jeho veľkorysú ponuku odmietli. Šťastím pre umelca bolo, že viac ako nepriaznivá kritika i odmietnutie Majálesu ho v tom čase zaujímala Žofia Probstnerová, ktorú požiadal o ruku. Uvedomil si, že v tejto situácii bude najlepším riešením návrat do Jarovnic, kde ho vždy prijali s poctou. Aj keď si uvedomoval riziko, že takto zostane vzdialený od umeleckého života aj od svojich druhov...

KRUTÉ VYTRIEZVENIE

Sobáš s Žofiou Probstnerovou bol v Bešeňovej. Pavol Sinei Merše bol opitý šťastím. Namaľoval ďalšie zo známych obrazov – Dámu vo fialových šatách, na ktorom zachytil svoju krásnu manželku. Obraz ukázal otcovi, ktorého zdravotný stav sa zhoršil. Páčila sa mu na ňom nevesta, no mal výhrady k parku v pozadí, ktorý v skutočnosti vyzeral ináč. Syn Pavol vysvetľoval, že takto chcel vytvoriť pokojné pozadie obrazu. Na otcovu otázku, aké sú ich ďalšie plány, odpovedal, že na Mnichov i Budapešť po neúspechu Majálesu zanevrel, ale že rok-dva strávia so Žofiou na svadobnej ceste v Taliansku. Otec nástojil, že ho potrebuje doma na veľkostatku. Umelec protirečil, že potrebuje spoločnosť, veľký svet, hoci ho ten nateraz odmietol. Zdôraznil, že na dedine sa jeho duša i ambície stráti a že nejde iba o jeho rozhodnutie. Chorý otec, ktorý pred smrťou chcel zabezpečiť úspešný chod veľkostatku, sa obrátil na Žofiu. Jej odpoveď ho príjemne prekvapila, lebo sľubovala, že urobí tak, ako rozhodne jej manžel. A otec si bol istý synovým rozhodnutím. Na začiatku bola pre Pavla Sineiho Meršeho balzamom na traumy z nepochope-

MAJÁLES – Meršeho najobľúbenejší obraz...

nia Majálesu jeho manželka Žofia, no keďže cítil krivdu po nepriaznivých kritikách, viac ako maľovaniu sa venoval práci na majetku. V tejto situácii na výzvu švagrinej Žofie zavítal do Jarovnic maliar Gundelfinger. Keď uvidel chudobný výsledok toho, čo maliar namaľoval od svojho odchodu z Mnichova, adresoval mu výčitku o premárnenej šanci, krivde voči umeniu, a to aj napriek jeho výraznému talentu. Merše mu oponoval, že nič lepšie ako Majáles nedokáže namaľovať, a ani ten nikto nepotrebuje. Tak načo má maľovať?

ŠKOVRÁNOK NESPIEVAL

Napriek tomu, že veľkostatok prosperoval, v rodine išlo všetko dolu vodou. Po otcovej a matkinej smrti zomreli aj dve najmenšie deti Merševcov. V tejto situácii Žofia pobalila kufre a rozhodla sa s dvoma dcérami a so synom odísť do Viedne, kde pre nich brat prenajal domček. Pavol prisľúbil, že len čo dá majetkové záležitosti do poriadku, príde za nimi.

Veľkostatkár v poľovníckom klobúku cítil túžbu po veľkom svete a umení, ako maliar vo Viedni vzdychal za kopcami v Jarovniciach. Tejto rozpoltenosti nepriaznivá kritika vrazila nôž do chrbta. Umelec sa s manželkou vrátil do Jarovnic a maliarsky sa odmlčal na dlhých desať rokov. Po čase odišla od neho aj manželka Žofia s dcérami. Ostal sám v kaštieli so synom Félixom.

NESKORÉ UZNANIE

Na podnet ministerského radcu Eleka Lippicha Koronghiho prišiel v roku 1894 do Jarovnic mladý umec, prešovský rodák Teodor Zemplényi (podľa prešovských novín z 12. júla bol s ním aj Ján Tahy, nadaný kresliar). Najskôr požiadali Meršeho, aby im ukázal miesta na maľovanie v krajine, ktoré dôverne poznal. Lákali ho, kým sám nevzal štetec a paletu a neukázal im, ako majú maľovať. A úspech sa dostavil. Na jesennom salóne i na miléniovej výstave v Budapešti viseli jeho obrazy a postupne aj v Paríži, Mnichove, vo Viedni i Florencii. Po takmer tridsiatich rokoch od namaľovania Majálesu ho s priazňou prijala aj kritika. Žiaľ, bola to už labutia pieseň. Roky nezáujmu, keď odložil maliarsky stojan, paletu i štetec, už nikto nedokázal vrátiť. Druhého februára 1920 na svitaní Pavol Sinei Merše v náručí svojej dcéry poslednýkrát vydychol v kaštieli v Jarovniciach. Na miestnu cintorín ho prišla vyprevadiť celá dedina i ľudia z okolia. Nerečnilo sa, neželal si to.

BESEDNICA

Sprostosť je tiež Boží dar, slovami sedliaka, ktorý sa za mrku vracal zrobený z poľa a videl miestneho blázna, ako radostne podskakuje po rínku a rehoce sa. Takýto obrázok patrí ďalekej minulosti. Keďže žijeme prítomnosť, stačí sa poobzerať (buď v realite, alebo prepnutím niekoľkých televíznych programov) a vidíme paralely priam neskutočné. Potomok toho istého sedliaka, ktorý sa teraz volá, neviem prečo farmár, aj keď robí to isté, ide na rodnú hruď. Ved' má na ňu list vlastníctva. Tam zistí, že už má poorané. Alebo pokosené, len aby to dobre vyzeralo z vesmíru. Navyše už niekto dostal aj dotácie. Dotácie, čiže

úplatok od štátu alebo ešte z vyšších sfér, aby nešiel robiť do automobilky, ale oral. Tomu, kto dostal dotácie, síce jeho pôda nepatrí, ale čo už. Len blázon to určite nie je, aj keď

iné. V zásade však vždy ide o to, aby poukázal na svoj jedine správny názor pred čo najviac divákmi. Kým blázon na rínku mával len zopár divákov, zväčša detí, pomer sa pomaly,

Niekedy každá obec mala jedného či dvoch „neprebudených“. Od dediny k dedine boli rôzni.

V našom meste Sprostá Mara, tak ju volali, behala šašovsky ustrojená

Spoznáte ju, bude ako anjeli s bielymi krídlami

radostne hopká okolo svojho porsche a šťastne sa smeje. Alebo je, ale má dobrých opatrovníkov, ktorí vybavili potrebné záležitosti.

Hopká okolo svojho porsche, lebo rinky či námestia sú preplnené inými predstaviteľmi ľudského rodu. Keďže ide o verejný priestor, riešia sa na ňom veci verejné. Pod vecami verejnými si každý predstavuje niečo

ale iste začína meniť. Už je jedných aj druhých toľko, že je ťažko rozlíšiť, kto je divák a kto predvádza svoje manipulatívne umenie alebo len ten hore uvedený Boží dar. Londýnsky Hyde Park na slovenský spôsob je Námestie SNP. Mesto netreba uvádzať, aj tak v každom našom väčšom meste sa hlavné námestie pomenovalo po SNP.

v stredovekých kostýmoch. Vo vedľajšom meste mestský blázon Karčí zdravil ľudí a podával im ruku. Teraz nastala nová doba. Darom, dvadsiate prvé storočie. Odrazu vo všetkých mestách nastane rovnaká móda, rovnaké plagáty, rovnaké rapkácie, prázdne sudy či iné ozvučovací potreby. Zrejme je to infekčné a Úrad verejného zdravotníctva by sa mal nad tým zamyslieť.

Badám to aj na sebe. Pochopil som, ako odstraňovať krivdu. Národ by sa mal zobudiť a konečne odstrániť môjho suseda. Nehovorím, že z povrchu zemskeho, ale minimálne z dediny alebo aspoň z môjho susedstva. Stále sa na niečo sťažuje, niečo mu prekáža, s ničím nesúhlasí. Takže, kto si tiež myslí, že by mi mal predať ten kus predzáhradky, aby som mal lepší prístup do garáže postavenej načierno, stretneme sa na Námestí SNP. Viete kde a viete kedy, viete, čo si máte zobrať so sebou. Ak nie, transparenty sú pripravené. Prvý prejav bude mať moja osemročná dcéra. Spoznáte ju, bude mať biele šatočky ako na prijímanie a dorobené biele krídelká.

Milan ČASNOCHA

Pripravovaný film o Štefánikovi sprevádzajú podozrenia z dotačného podvodu Generála nesfilmovali a už sa vynárajú otázky

Alexander GOCZ – Foto: archív SNN

Málokto historická postava z našich dejín má v sebe taký silný étos ako Milan Rastislav Štefánik. Slovenský astronóm, fotograf, vojenský letec, francúzsky armádny generál, muž, ktorý sa podstatným spôsobom pričinil o vznik samostatného Česko-Slovenska. O Štefánikovi vzniklo množstvo historických i populárnych štúdií, boli napísané monografie, beletristické diela, divadelné hry, básne či filmové dokumenty. Jedným z najnovších projektov má byť historický veľkofilm s názvom Generál, ktorého premiéra je naplánovaná na budúci rok v rámci stého výročia tragickej smrti tohto slovenského veľikána.

Téma Štefánik je dnes aktuálnejšia ako kedykoľvek predtým. V rámci „osmičkových výročí“ si pripomíname sté výročie vzniku prvej ČSR, kde zohral Štefánik kľúčovú úlohu. Preto autori už nejaký čas touto témou žijú. Samozrejme, najpopulárnejším a divácky najatraktívnejším počínom by bol určite film. A keď už, tak veľkofilm hodný takejto hviezdnej osobnosti.

■ HRDINA PRICHÁDZA

Keďže na Slovensku je príprava podobných veľkých projektov, akým je aj film o Štefánikovi, záležitosťou niekoľkých rokov, už pred piatimi rokmi sa slovenskému Audiovizuálnemu fondu ohlásil známy producent Milan Stráňava s projektom veľkofilmu Generál. Pomerne rýchlo mu schválili štátnu podporu prostredníctvom piatich zmlúv – štyri boli s Audiovizuálnym fondom a jedna koprodukčná s RTVS: Celková suma znela na 1,8 milióna eura, pričom tvorcovia sa netajili tým, že celkový rozpočet má byť ešte o nezanedbateľnú sumu vyšší. Finančné prostriedky mali rôzne určenie. Od prípravy scenára a práce na samotnom scenári cez výber hercov, alokáciu prostredí až po prenájom techniky a tak ďalej. Skrátka,

Milan Rastislav ŠTEFÁNIK sa osvedčil v mnohých odboroch, čo samo osebe ponúka literátom, scenáristom, dramaturgom mnoho inšpirácií, motívov, prístupov a východísk na spracovanie jeho biografie. Skvelé pilotážne schopnosti a láska k letaniu k nim tiež patria.

jedna zmluva za druhou. Papierovo to vyzeralo všetko v poriadku až na to, že 31. mája 2018 mala padnúť posledná klapka! Nielenže nepadla, ale so samotným nakrúcaním sa ešte ani len nezačalo, ba dokonca ešte stále nie je známe ani herecké obsadenie rolí vo filme. Jediné, čo presiaklo na verejnosť, je informácia, že produkcia menila režiséra za Francúza, keďže ten pôvodný nevyhovoval. Čo nemuselo presakovať, ale bolo preukázateľné bankovými výpismi, je fakt, že zatiaľ sa na film Generál minulo už trištvrte milióna eur.

A tu už spozornelo viacero odborníkov, ba aj politikov.

■ OZVALI SA LIBERÁLI

Ako prvá sa do začínajúcej sa „kauzy“ Generál vložila strana SaS. Liberáli zvolali na piatok 25. mája tlačovú konferenciu, na ktorej poukázali na to, že v prípade podpory prostredníctvom štyroch zmlúv s Audiovizuálnym fondom (AvF) a jednou s RTVS majú podozrenie na „režazenie zmlúv“ na jeden a ten istý projekt, a tým na zneužitie štátnych dotácií. V tejto súvislosti súľkovi podali

aj trestné oznámenie na neznámeho páchatela, keďže podľa nich vykazuje tento prípad všetky známky subvenčného podvodu. Liberáli zároveň žiadajú ministerku kultúry Ľubicu Laššákovú a ďalšie inštitúcie, aby urobili hlbokú kontrolu projektu Generál. SaS navyše predkladá do parlamentu zákon o Audiovizuálnom fonde a pripravuje aj ďalšie systémové zmeny. Zástupcovia Audiovizuálneho fondu na to zareagovali, že ide o tvrdenia, ktoré „neodrážajú skutočnosť, a ani len snahu ju poznať“. Riaditeľ AvF Martin Šmatlák a predseda Rady AvF Miloslav Luther dôrazne odmietli obvinenia z údajného reťazenia zmluvných podmienok na jeden a ten istý projekt, ktoré na svojej tlačovej konferencii naznačili liberáli. Šmatlák v tejto súvislosti zdôrazňuje, že tri zo štyroch podporených žiadostí, ktoré už majú uzavreté vyúčtovanie, sa týkali prípravy filmového diela, ako je výber lokácií, obsadenie postáv či zabezpečenie rekvizít.

„Posledná zmluva je účelovo určená na nakrúcanie a na postprodukcii filmu a je jednoznačne viazaná nielen na dokončenie filmu, ale aj na jeho verejné uvedenie v kinách s termínom do 31. 12. 2019,“ dodal riaditeľ AvF. Predseda Rady AvF ďalej spresnil, že na vývoj a prípravu realizácie projektu Generál doteraz fond poskytol celkom sumu 247 900 eur.

„Všetky sú vyúčtované na konkrétne výdavky, výkony a vecné výstupy. Ani jeden z týchto výstupov nie je predložený viackrát,“ upozornil Luther. „Spomínaná suma predstavuje dvadsaťsedem percent z celkovej doteraz schválenej sumy dotácií z fondu na podporu tohto projektu a iba 5,5 percenta z jeho predpokladaného celkového rozpočtu,“ doplnil. Jednoduchou matematikou si teda môžeme spočítať, že film Generál bude stáť takmer päť miliónov eur.

Producentom filmu Generál je Milan Stráňava a jeho spoločnosť JMB. Tá má na konte filmy ako Na krásnom modrom Dunaji, Tábor padlých žien či nedávno uvedený film Únos, ktorý doteraz v kinách videlo okolo dvestopäťdesiat tisíc divákov. Ako povedal Miloslav Luther, za dokončenie a verejné uvedenie filmu, na čo sú viazané ďalšie finančné prostriedky z AvF, nesie plnú zodpovednosť producent filmového projektu so svojimi koprodukčnými partnermi.

„Ak sa mu to nepodari, bude musieť všetky tieto prostriedky fondu vrátiť,“ pripomenul Luther. Lenže problémy okolo tohto filmu upriamili pozornosť aj na samotný fond a jeho fungovanie. Renáta Kaščáková, ktorá v celej kauze vystupuje ako špecialistka SaS na oblasť kultúry, vidí príčiny v systéme fungovania AVF.

■ DOTAČNÁ PRAX

„Bohužiaľ, máme takto nastavený systém. Keď sa pozriete na samotný Audiovizuálny fond – je to hermeticky uzavretý svet s vlastnými internými normami, kde to naozaj je šité na mieru systému, ja na bráču, bráča na mne, a preto si dovoľím tvrdiť, že filmový priemysel na Slovensku sa zužuje na výhodný biznis za štátne peniaze pre pár ľudí, ktorí v tom vedia chodiť,“ konštatovala Kaščáková.

Práve preto prišli liberáli so spomínaným zákonom o Audiovizuálnom fonde, ktorý, ako ináč, vyvolal vo filmárskej obci vážne znepokojenie a protesty. Tak či tak, jedno je už dnes isté. Nielenže nepadla posledná klapka veľkofilmu Generál, ale zatiaľ ani prvá. Pár stotisíc eur sa už minulo, liberáli naháňajú politické body, filmári sa bránia, ako zlé jazyky trúša, aby sa im nesiahlo na pohodlné živobytie, len slovenský divák čaká na Štefánika. Až mi napadá ruhavé prirovnanie – ako 4. mája 1919 v Ivanke pri Dunaji

Rozprávanie o živote a diele profesora Matúša Kučeru a výber z jeho štúdií a článkov

Knieža Matúš – ďalší Čomajov životopisný opus

ZO ZÁLOŽKY

Kniha Jána Čomaja o historikovi Matúšovi Kučerovi, ktorá vyšla v tomto roku vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov, sprítmňuje tvorbu dvoch naoko odlišných majstrov vo svojom odbore, ale vnútorným zaujatím skutočnosťami o dejstvení i zápasoch o seba i so sebou akoby rodných bratov...

Ján Čomaj predstavuje Matúša Kučeru citlivým pátráním, čo podnecovalo jeho vývin a záujmy, vďaka osobnému poznaniu, prostredníctvom dlhých spoločných rozhovorov i štúdiom historických prác. (...) Sleduje svojho hrdinu, ale nezameriava sa len na bibliografické skutočnosti jeho personálneho vývinu, ale usiluje sa objasniť „jedným dychom“ viacero rovín. (...) Čomajova kniha má dvojdomý rozmer. Jej podstatou je priblížiť život a dielo historika a na základe pátrania reportéra, nie životopisca hromadiaceho drobné fakty, ale rozprávača uceleného životného príbehu. (...) Osobitosť prípravy i výsledného tvaru knihy napovedá aj zamyslenie o jej žánri. Viazne viaceré druhy či literárne trópy i žurnalistické postupy. (...) Prvý zreteľ má ráz autobiografie, druhý aj personálnej bibliografie spracovanej do súvislého textu ako reportáž. Tretí prameň knihu dotvára. Keďže autor využíva aj odkaz na dielo citovaním historických príspevkov Matúša Kučeru, vhodne komponovaných i vo vývinovom sledovaní prvých tvarovaní spoločného presadzovania našich predkov, kniha nie je len bioportrétom, ale akoby výberovým zborníkom Kučerových historických prác.

Mišo KOVÁČ ADAMOV

MEDAILÓN

Hudobníci dávajú našej každodennej skutočnosti ďalší rozmer. Cez bránu ucha nám ponúkajú zvláštny svet pocitov, obrazov a vášni, dopĺňajú to, čo vidíme, a umožňujú nám cítiť svet okolo skutočne komplexne. Aj taká báseň znie so sprievodom hudby oveľa nástojčivejšie a ľahšie si nachádza cestu do nášho vnútra. A práve to je jedna z domén klavírnej sólistky Tatiany LENKOVEJ-HUROVEJ.

Na strunách hudby aj poézie

Tatiana Lenková-Hurová sa narodila 6. júna 1948 v Liptovskom Mikuláši. Po základnej škole vo svojom rodisku odišla študovať na Konzervatórium do Bratislavy klavír, pričom jej pedagógom bol Mikuláš Strausz. Nasledovalo štúdium na bratislavskej VŠMU u Ivana Paloviča a v rokoch 1974 až 1976 postgraduálne štúdium na Konzervatóriu P. I. Čajkovského v Moskve. Tatiana Lenková-Hurová sa venuje sólistickej hre i klavírnej spolupráci s poprednými slovenskými inštrumentalistami a vokálnymi sólistami, akými sú napríklad Eva Blahová, Elena Holíčková, Gustáv Papp, Jindřich Pazdera a ďalší. Ako sólistka vystupovala so Slovenskou filharmóniou, Štátnou filharmóniou Košice, Symfonickým orchestrom Slovenského rozhlasu a s mnohými inými hudobnými telesami. Táto vynikajúca klaviristka koncertuje nielen na domácich pódioch, ale predstavila sa aj v krajinách bývalého Sovietskeho zväzu, v Poľsku, Nemecku a Rakúsku.

V súčasnosti sa Tatiana Lenková-Hurová venuje najmä interpretácii komornej literatúry v klavírnom duete s Danielou Kardošovou a vďaka hlbokému vzťahu k poézii (je dcérou slovenského básnika Júliusa Lenka) sa presadila a pravidelne hostuje aj v rámci literárno-hudobných programov, pričom vystupuje s našimi poprednými recitátormi, akými sú Eva Kristinová, Juraj Sarvaš, Jozef Šimonovič či Štefan Bučko.

V týchto dňoch oslávila Tatiana Lenková-Hurová významné životné jubileum. V mene redakcie SNN jej srdečne blahozeláme!

(mab)

HUMORESKA

Milý vlčík, dovoľ, aby som ťa na úvod svojho listu čo najsrdečnejšie pozdravila a ospravedlnila sa ti za hrubé dezinformácie, ktoré panujú doteraz okolo môjho a babkinho takzvaného zožratia. To si mal podľa rozprávkara spáchať ty, keď som ťa predtým v lese ľahko-vážne nanavigovala do babkinej chalúpy. Rozprávkari mimoriadne radi preháňajú, a keď si tomu nášmu autorovi v dobrom rozmare povedal, že sme obidve boli na zjedenie sexi, tak to skrátka doplietol. Toho dolepteného je však oveľa viac. Iste si, vlčík, pamätáš na Snehulienku. Tomu hororovému príbehu o mrche kráľovnej, čarodejnom zrkadle a horárovi, ktorý

mal nešťastnú dievčinu odbachnúť v lese, tomu je skutočne ťažké uveriť a ja mám pocit, že išlo pôvodne o scenár na nejaký hollywoodsky film B kategórie. Potom do toho autor zamontuje trpaslíkov a vo

na odvykačku, tak milá Snehulienka zle skončí. Mimochodom, to už rozprávkar zatajil, že v rámci kampane Mee Too zažalovala nedávno táto vypečená osoba všetkých siedmich trpaslíkov za sexuálne obťažovanie

rovými ozdobami, ale klasická droga, ktorú pod názvom perník pozná dnes každý žiak základnej školy, a tak by sme mohli pokračovať.

Avšak, milý vlčík, to všetko by sa dalo zniešť. Veď sme ľudia, par-

mimochodom nič spoločné s našim Slncovým koňom, akurát tak možno obsah lebečnej dutiny. Predstav si, že minule začali frflať, prečo princ neoslobodil namiesto Zlatovlásky nejakého Zlatovlásky a nevstúpil s ním do registrovaného partnerstva. Alebo prečo nie je v Jánošíkovej zbojníckej družine patričné zastúpenie žien a černocho. Uznaj, milý štvornohý rozprávkový priateľ, že to je už veľa aj na mňa, občajnú rozvedenú dievčinu s červenou čiapočkou. Chcela som sa o tom poradiť s hlúpy Janom, ale ten nemá čas. Momentálne zisťuje, ako to bolo s rozprávkou o (ne)zastatelení akéhosi ruského perozhryza, o čom nevedela ani jeho manželka, ktorá ho krvácajúceho viezla do nemocnice...

Marek DANKO

Prísne súkromný list Červenej čiapočky vlkovi

finále otrávené jablko, sklenenú rakvu a princa. Skrátka chaos. Pritom by stačilo uviesť na pravú mieru, že Snehulienka bola prefikaná závisláčka, ktorá odnášala do záložne kráľovnine šperky, aby mala na fet. Keď to prasklo, tak ušla k siedmim vídieckym trulom, ktorí ju živili. Potom sa jej podarilo predávkovať, a nebyť princa, ktorý ju zbral

a zrejme od nich vysúdi ešte aj ich chalúčku aj so sklenenou rakvou.

Vieš, priateľ môj rozprávkový štvornohý, veľa vecí sa v rozprávkach v skutočnosti neudialo tak, ako sa píše v knihách, a to ma trápi. Vajce bolo na vandrovku v skutočnosti unesené, Marienka a Janičko síce mali problémy s perníkom, ale vôbec to nebola tá sladká pochutina s cuk-

don, rozprávkové postavy, takže chápeme, že sem-tam sa čosi prikrášli, voľačo pozmení a tak. Že Dlhý, Široký a Bystrozraký boli recidivisti a jediná ich zázáračná schopnosť bola vypariť sa z krčmy bez platenia, to vieme my, a načo to budeme rozmazávať. Lenže začínajú sa nám tu miešať do našich rozprávok aj voľajáci európski slniečkari. Nemajú

Gemerský rodák Pavol Jozef ŠAFÁRIK bol pre Slovákov a Slovensko veľkou posilou

Génius vytrvalosti v strastiach a bolesti

Pavol IČO – Foto: Slovenské literárne múzeum

V júni tohto roka uplynie stopäťdesiatšesť rokov odvtedy, čo dotieklo srdce vedca a spisovateľa Pavla Jozefa ŠAFÁRIKA. Jeho úmrtím prišiel slovenský národ o jedného zo svojich najväčších obhajcov, pre samotného Šafárika však akoby bola smrť vykúpením z dlhoročných útrap a starostí.

Narodil sa 13. mája 1795 na evanjelickej fare v Kobeliarove, kde vyrastal spolu s ďalšími tromi staršími súrodencami. Okrem nich mal ešte jedného brata, ktorý uzrel svetlo sveta v roku 1791 a zomrel ešte v dojčenskom veku, no krstné meno získal Šafárik práve po ňom. Kobeliarovská fara patrila medzi najchudobnejšie v kraji a jeho rodičia museli vytrvalo pracovať, aby sa dokázali riadne postarať o svoje štyri deti. Ako dieťa teda trávil čas najmä so svojimi dvoma bratmi a so sestrou, s ktorou sa aj vzájomne fyzicky a povahovo najviac podobali.

Šafárikovo detstvo opisuje v spise Co vyprávěl P. J. Šafárik jeho najstarší syn Vojtech. Ten v ňom poukazuje najmä na mimoriadny literárny talent svojho otca, ktorý sa prejavil hneď v prvých rokoch jeho života. Sedemročný údajne ovládal dokonale čítanie, dva razy „prelúskal“ celú Bibliu a o rok neskôr už s obľubou kázal svojim súrodencom a ďalším obyvateľom Kobeliarova. Z týchto čias taktiež jestvuje záznam o tom, že utrpel úraz hlavy a vďaka archívny materiálom tiež vieme, že už ako malý nadväzoval kontakty s Cigánmi a priučal sa ich reči.

Keď mal sedemnásť rokov, umrela mu matka. Jej smrťou začali rodine Šafárikovcov zlé časy, pretože viedla ich hospodárstvo. Otec Pavla Jozefa Šafárika bol skôr samotársky intelektuál, ktorý sa takmer výlučne venoval iba čítaniu kníh a kazateľskej činnosti.

S matkou sa Šafárik rozlúčil básňou Štďrý večer 1814, publikovanou dva roky po jej smrti v časopise Prvotiny pékných umění. Pol roka po matkinej smrti, v júni 1813, sa Šafárikov otec proti vôli svojich detí znovu oženil. Ozvenu týchto tragických zážitkov badať i v niektorých básňach jedinej Šafárikovej básnickej zbierky Tatranská múza s lýrou slovanskou (1814), v ktorej sa objavuje motív smrti i smútku.

Útechu mu v týchto ťažkých časoch nepochybne prinieslo čítanie Biblie, ktorej sa venoval aj počas

Rodný dom Pavla Jozefa ŠAFÁRIKA v Kobeliarove – stará evanjelická fara, sa máločo odlišovala od okolitých sedliackych chalúp, bola široko-ďaleko najchudobnejšia.

teologických štúdií na gymnáziu v Kežmarku a na univerzite v Jene. Napokon však i napriek otcovmu prianiu, aby pokračoval v jeho šľapajach, uprednostnil pred kňazským povoláním vedeckú dráhu.

Dvadsaťštyriročný prijíma ponuku na funkciu riaditeľa novosadského gymnázia a odchádza do Srbska, kde sa o tri roky neskôr ožení s deväťnásťročnou Júliou Ambróziou. Mladomanželom sa počas nasledujúcich piatich rokov v Novom Sade narodí dovedna päť detí, z ktorých však tri zomrú (z týchto sa dožil najdlhšie syn Mladen Svatopluk, ktorý umrel ako trinásťmesačný). V tomto období (na sklonku leta 1823) Šafárik po prvý raz vo svojom živote vážne ochorel a takmer zomrie. Nevieime presne, o aké ochorenie išlo, samotný Šafárik považoval svoje komplikácie za prejav reumatických bolestí. Silnými bolesťami trpel niekoľko mesiacov, a keď sa mu ťažkosti konečne podarilo prekonať, postretla ho ďalšia rana v podobe nariadenia rakúskej vlády (1825), ktoré zakazovalo evanjelickým vzdelancom, a zvlášť tým, ktorí študovali tak ako Šafárik v Nemecku, vyučovať na gymnáziách. Šafárikovi sa podarilo získať výnimku, lenže s podmienkou, že sa vzdá svojej funkcie riaditeľa.

V roku 1832 na Šafárika znovu doľahla choroba, ktorá sa dovtedy vracala iba v miernej intenzite, opäť plnou silou. K zápalu kĺbov sa pridali neznesiteľné bolesti hlavy a nevoľnosť. Po čiastočnom ústupe choroby

PROFIL

sa Šafárik s rodinou presťahoval do Prahy, kde mu jeho manželka krátko po príchode priviedla na svet ďalšie dve deti – dvojčky Jaroslava a Bohuslava. Bohuslav však ochorel a umrel vo veku štyroch rokov, čo zanechalo v duši jeho otca hlbokú jazu.

Práve v Prahe sa začali Šafárikove depresie, spôsobené chorobami, chudobou, starosťami i bôľom po strate milovaných. V Prahe sa mu totiž narodili ďalšie štyri deti, z ktorých tri umreli ešte v detskom veku. Šafárik počas prvých rokov svojho pražského pobytu veľa publikoval a pomáhal aj s redakčnými prácami v Časopise Českého musea, ktorý neskôr sám redigoval. Od svojich českých priateľov ročne dostával tristoosemdesiat zlatých, no táto suma sotva stačila na pokrytie všetkých výdavkov rodiny. Aj napriek úmrtiam detí prežili traja synovia – Vojtech, Jaroslav, Vladislav, a dcéra

Pavol Jozef ŠAFÁRIK patril napriek nepredstaviteľnému utrpeniu a neustálym recidivám choroby k najväčším duchom nielen vo svojej dobe, ale v celej česko-slovenskej vedeckej a kultúrnej histórii.

Božena. Navyše musel spomenutú sumu prijať pod podmienkou, že všetko, čo napíše, bude v českom jazyku.

Svedectvo o jeho trápeniach podávajú najmä listy, ktoré písal svojmu priateľovi Pogodinovi. Mnohé z nich sú presiaknuté zúfalstvom človeka, ktorý musí neustále čeliť chudobe, chorobám, smútku či obavám o budúcnosť svojho národa, ktorý miloval, hoci mu bol vzdialený. Báľ sa zániku slovenského národa, toho, že Česi Slovákov úplne počestia. Jeho situácia mu často pripadala bezvýchodisková, no napriek všetkému sa v Šafárikovi napokon vždy prebudila živelná energia, ktorá ho hnala do ďalšej práce.

Vzhľadom na biedne psychické i fyzické rozpoloženie navštívil na radu lekárov v rokoch 1834, 1838 a 1842 kúpele. Počas svojho pôsobenia v Prahe vykonal aj cestu do Ukrajiny, ktorú opisal vo svojej práci Cesta po Halické a Uheriské Rusi (1841/1842). Naspäť sa vracal cez Rumunsko a Zemplín. Práve na Zemplíne pred obcou Ulič upútala ho tabuľka s nápisom: „Nemszabadpipázny!“ (Fajčenie nie je povolené!). Pri bližšom pohľade zistil, že na tabuľke je namaľovaný Slovák v tamojšom kroji visiaci na šibenici. Ako sa dozvedel neskôr, tabuľky osadili v čase tzv. cholerového povstania (1831) aj v okolitých obciach a po jeho potlačení obesili uhorskí vojaci v dedinách mnoho sedliakov, ktorých stretli s kosou, so sekerou či s fajkou. Ani tento zážitok

neprispeľ k zlepšeniu Šafárikovho psychického stavu a k zmierneniu jeho obáv o vlastný národ. Svedčí o tom skutočnosť, že po návrate zo svojich ciest opäť ochorel.

Ďalšie výrazné zhoršenie Šafárikovho stavu nastalo v roku 1857, keď ho už sužovali také silné bolesti hlavy, že ich vinou nemohol ani písať. K bolestiam sa pridali aj ďalšie problémy: strácal zrak a bolesti kĺbov boli také silné, že sa mohol pohybovať iba s barlou. Okrem fyzických problémov začal trpieť čoraz silnejšími depresiami, ku ktorým pribudli bludné myšlienky späté s víziami, v ktorých videl svojho syna otráveného, rodinu vo vyhnanstve a sám seba ako väzňa čeliaceho prenasledovaniu a hanbe. Tieto myšlienky ho priviedli až k pokusu o samovraždu, ktorý uskutočnil 23. mája 1860, keď skočil do Vltavy. Topiaceho sa Šafárika zachránili lodníci. Po neúspešnom pokuse o samovraždu sa Šafárikov psychický stav zlepšil, ba zdalo sa, že psychické poruchy takmer úplne vymizli. No o rok neskôr, začiatkom júna 1861, opäť nastalo prudké zhoršenie zdravotného stavu, Šafárik upadol do bezvedomia a podliehal depresii, až 26. júna 1861 vydýchol naposledy.

Český národ sa so Šafárikom rozlúčil na veľkolepom pohrebe usporiadanom na evanjelickom cintorine v Prahe (Karlíne), Slováci počas „zádušnic“, ktoré sa konali 13. a 14. júla 1861 v Liptovskom Mikuláši. Kázeň, v ktorej sa vyzdvihol jeho prínos pre národnooslobodzovací boj Slovanov a Slovákov, mal národný buditeľ a evanjelický kňaz Michal Miloslav Hodža. Po kázni nasledoval slávnostný obed v hostinci U čierneho orla, kde sa na návrh profesora J. D. Makovického uskutočnila zbierka na Maticu slovenskú – vyzbieralo sa dvetisíc zlatých. O týždeň neskôr, 21. júla 1861, usporiadal smútočnú slávnosť na počesť Pavla Jozefa Šafárika aj Jozef Miloslav Hurban na svojej evanjelickej fare v Hlbokom. Už táto dvojitá národná pocta svedčí o veľkosti diela Pavla Jozefa Šafárika, ktoré pre národných buditeľov predstavovalo nielen podporu v ich zápase za svojbytnosť slovenského národa, ale i zdôvodnenie národného povedomia a národno-obrodeneckej činnosti.

Výnimočnosť osobnosti Pavla Jozefa Šafárika dokazuje aj skutočnosť, že napriek všetkým útrapám a chorobám, ktoré ho v živote postretli, sústavne pracoval a tvoril až do svojich posledných dní.

Konečne správny a potrebný film o významnom slovenskom politikovi

Ľudské masy boli jeho pevný štít

Na napísanie nasledujúcich riadkov ma podnietil článok v Slovenských národných novinách, číslo 18, z 5. mája tohto roka. Konečne film o významnom slovenskom politikovi. História ma zaujíma a k slovenským osobnostiam, akými sú v našich národných dejinách Ľudovít Štúr, generál Milan Rastislav Štefánik alebo Alexander Dubček, mám kladný vzťah a neustále sa k nim vraciam. Obhacujú ma, aj keď už mám sedemdesiatštyri rokov...

Štefan POLAŠKO – Ilustračné foto: archív SNN

Teraz však konkrétne k Alexandrovi Dubčekovi a filmu o ňom. Pripájam sa k tmočenému názoru prof. Ivana Láluhu, že film je správny a potrebný, pretože na Slovensku sa pomaly zabúda na tých, ktorí ho formovali, stavali, zviditeľňovali a koniec koncov sa podstatne zaslúžili o jeho zapísanie na mapu Európy i sveta. Ich práci, odvahe, múdrosti, vlasteneckému zápasu a viere v národ patrí moje poďakovanie a česť. Je skutočne načase, že takýto film vznikol. Zrejme sa našli peniaze, veď sú a boli aj na iné veci. Vďaka. Film som sledoval s veľkou pozornosťou v michalovskom kine, bol som naň veľmi zvedavý aj vzhľadom na svoj vek. Nesklamal ma.

Dubček bol vo svojej dobe známa a výrazná politická osobnosť, ktorá zatienila mnohých politikov a štátnikov tých čias. Jeho meno, a nie meno Františka Kriegla bolo popísané po tabuliach, stenách, múroch, plagátoch,

denníkoch, na odznakoch, na oknách autobusov, vlakov v oných dramatických augustových dňoch roka 1968. To on, a nie iní stáli na čele boja proti voluntarizmu, národnému zaznávaniu a chybám prvého tajomníka KSČ Antonína Novotného, ktorý zneuctil „Maticu Slovákov“ a chcel zalesniť aj našu Oravu...

To on Dubček pochopil vtedajší vývoj v ČSSR a túžby jej občanov, najmä sa však odvážil postaviť za reformy socializmu, aby dostal ľudskejšiu tvár, aby sme žili v ľudskejšej spoločnosti. To Dubčekova politika tzv. Pražskej jari vzbudila obavy a strach sovietskej

ČITATELSKÉ FÓRUM

verchušky a jej verných posluhovačov o možný nepredvídaný pohyb vo svetovej socialistickej sústave. To za ním išli masy na námestia a kričali: „Dubček na Hrad!“ On zariadil voľné soboty, za jeho vedenia piekli pekári rožky, na veľkosť a kvalitu ktorých my starší spomíname dosiaľ. No sovietske tanky, armády spojencov, ich vojaci napokon prišli k nám prekaziť demokratizačný vývoj, vraj speje ku kapitalizmu. Za vinníka určili Dubčeka, lebo on stál na čele tohto jarného nádychu demokracie.

Akýže zbabelec? Že podpísal pod obrovskou mocenskou presilou vnútenú kapituláciu a klamstvo o internacionálnej spojeneckej pomoci? Nie, tak to nebolo, ináč by sa táto mimoriadna osobnosť nebola zapísala natrvalo do našich dejín!

Aj preto si myslím, že vo filme Dubček mala jeho postavu hrať výraznejšia herecká osobnosť a autorita, tak ako to bolo vo filmových epizódach o generálovi Svobodovi, ktorého stvárnil Ladislav Chudík, alebo keď Jozefa Tisu hral známy M. Labuda... Na filmových plagátoch v kinách alebo v meste boli fotografie herca, predstaviteľa Dubčeka, a nie Dubčeka samotného, čo tiež vnímam ako chybu, lebo to mohlo pomôcť zvýšiť záujem o tento film. No ale... Prosím, to je môj osobný názor.

Viete, vážená redakcia, mne tam chýbala tá charakteristická ľudská tvár A. Dubčeka, jeho široký úsmev a aspoň náznak jeho demokratických počínov. Mám dojem, že Dubček bol vykreslený ako slaboch, ako napokon celý ústredný výbor KSČ. Film urobil z hrdinu Česko-Slovenska a Pražskej jari chorého zúfalca. Prosím, odpadol, no a čo, veď mu išlo o život, išlo o štát a on bol v čele tohto boja, on niesol zodpovednosť. Či vari ktosi iný?

Zazlievam, že z filmu sa akosi vytratil masy ľudí, čo vtedy bezpodmienečne stáli za Dubčekom, a to je vážna chyba. Masy boli jeho štít. Ja som to zažil, bol som vtedy v Česku. Slovenskému národu

vtedy predsa a išlo o veľa – o rovnosť s českým národom v jednom štáte, ale tiež o demokraciu, slobodu prejavu, tlač aj myslenia ako takého bez ideologických návodov. Masy sa stali skutočnou hýbnou silou, ony boli hrdinami Jari '68. Dubček bol aj v Moskve hrdina, predsa na jeho podpis sa muselo čakať, a nakoniec to bol on, čo povedal, že z moskovského letiska bez Kriegla neodletí.

Vo filme mi chýbalo aj vykreslenie sociálneho a ľudského rozmeru A. Dubčeka. Myslím si, že on sa smrti nebál, veď z vlasti neušiel, ako mu ponúkali, a z histórie vieme, že niektorí zo strachu nechali národ a odleteli kamsi. On to neurobil. Skoro nič sa neukázalo z konca jeho života. Prečo? Havária nie je doriešená a históriou poučení vieme, že mladí nám zomreli Štúr i Štefánik a určite mohli národu ešte pomôcť. Podobne i Dubček.

Myslím si, že aj tento film už poznačila doba, v ktorej vznikol. Nie som si istý, či v tejto podobe dostatočne pozitívne oslovil mladú generáciu, či je pre ňu hlavný protagonista hrdinom, alebo aspoň kladným vzorom. To je podstatné. Dubček bol svojimi postojmi a konaním nadčasový, predbehol dobu minimálne o tridsať rokov. Mali sme ho radi. Nebol zbabelec, bol čestný, charakterný a pre národ urobil veľa, bol demokrat. Mal rád ľudí, pravdu. A nekradol. Zaslúžil by si ešte jeden objektívnejší a ucelenejší film a trvalé miesto v našich dejinách.

Polstoročnica vzniku a činnosti Matice slovenskej v podduklianskom regióne

Stropkovské defilé rokov, ľudí a udalostí

Lukáš KAŠČÁK, vedúci OP MS v Stropkove – Foto: Andrej BELOVEŽČÍK

Na jar pamätného roka 1968 sa v rámci dubčekovského celospoločenského obrodzenia prebudila z dvadsaťročného spánku aj Matica slovenská, matičné hnutie mohutnelo nebyvalým tempom. Slovenský národ si žiadal, aby jeho najstaršia a najznámejšia národná ustanovizeň začala aktívne plniť svoje poslanie. Nebolo to ináč ani v podduklianskom regióne, teda v kraji, kde dovtedy Matica vôbec neexistovala, resp. jej krátke a nevýznamné pôsobenie počas vojnových rokov bolo prakticky zanedbateľné. Jej úlohu čiastočne suplovala Slovenská liga, Živena a iné spolky.

Primátor mesta Stropkov Ondrej BRENDZA a predseda MS Marián GEŠPER odovzdávajú pamätný list pre MO MS.

Primátor mesta Ondrej BRENDZA si prezera diela matičných výtvarníkov v spoločnosti poslancov PSK na vernisáži v MKS Stropkov.

Matičný spevokol Karmel pri MO MS v Stropkove otvára galaprogram osláv päťdesiateho výročia vzniku MS v podduklianskom regióne.

Pieseň a tance v podaní nadaných a temperamentných tanečníkov FS Stropkovčan vytvorili pravú slávnostnú atmosféru.

Obyvatelia podduklianskeho regiónu, najmä však bývalého okresu Stropkov, prejavili svoje vlastenské zmýšľanie a spontánne založili klub priateľov Matice slovenskej v Stropkove. Vo veľmi krátkom čase začali aj v okolitých dedinách – Mestisko, Ladomirová, Svidník, Duplín, Tisnec, Breznica, Miňovce, Nižná Olšava, Turany nad Ondavou, Baňa, Giraltovce, vznikáť ďalšie kluby. Od tých čias uplynulo presne päťdesiat rokov a toto významné jubileum sa rozhodli stropkovskí matičiari v zastúpení celého regiónu pripomenúť dôstojnými oslavami v nedeľu 27. mája. Oslavy sa začali predpoludním slávnostnou svätou omšou v rímskokatolíckej diecéznej svätyni Najsvätejšieho Tela Pána v Stropkove, kde

dekan Peter Kyšľa privítal vzácných hostí – predsedu MS Mariána Gešpera, tajomníka MS Viliama Komoru, riaditeľku D MS v Prešove Slávu Jurkovú, riaditeľa D MS v Snine Jozefa Makariva, ako aj členku dozorného výboru MS Máriu Murdzikovou – a precitene kázal o úlohe matičného hnutia a jeho zjednocovacom prvku v slovenskom národe.

Popoludní členovia Výtvarného klubu pri MO MS v Stropkove otvorili v priestoroch MKS výstavu svojich umeleckých diel, čo bol úvod ku galaprogramu, v ktorom po hymnických piesňach a poetickom recitáli predseda MO MS v Stropkove Slavomír Cichý podrobne zrekapituloval päťdesiatročnú históriu matičného hnutia v Stropkove

a celom podduklianskom regióne. Po ňom sa slova ujal primátor mesta Ondrej Brendza, ktorého inšpirujúci príhovor ocenili prítomní úprimným potleskom. Na nich nadviazal povzbudzujúcim príhovorom predseda MS Marián Gešper, ktorý prízvukoval, že je nevyhnutné sformovať novú národno-politickú a spoločensko-vedeckú elitu slovenského národa. Matica slovenská preto spustila projekt systematickej spolupráce so školami a s knižnicami s cieľom národne podchytiť slovenskú mládež. Súčasne vyzval prítomných, ako aj predstaviteľov štátnej správy a samosprávy na celkovú podporu národnej činnosti v oblasti kultúry v celom regióne. „Súčasnosť sa ukazuje rovnako rozporuplná

ako minulé časy, slovenský národ si nemôže dovoliť podceňovať otázku novej nastupujúcej slovenskej inteligencie. Varovaním pre dnešok sú slabé vedomosti študentov v oblasti historických a iných národných reálií,“ pripomenul M. Gešper.

Počas galaprogramu udelili pamätné listy všetkým matičiarom, ktorí prejavili pevné národné postoje ešte v roku 1968 a napriek veľkému utrpeniu nezradili Maticu ani v rokoch „normalizácie“. Očenenie pamätnými listami aj hod-

notnými darmi si prevzalo štrnásť matičiari. V galaprograme účinkoval miešaný spevácky zbor Karmel, ktorý kedysi začínal ako matičný spevokol pri MO MS v Stropkove, folklórne súbory Olšavan pri MO MS vo Vyšnej Olšave a Stropkovčan pri MO MS v Stropkove, ako aj folklórna skupina Stropkovjani a ďalšie folklórne telesá, ktoré predviedli spevy, tance a tradičné zvyky z podduklianskeho a hornozemplínskeho regiónu.

Stropkovské oslavy zavŕšila recepcia v spoločenskej sále MKS, počas ktorej predseda MO MS v Stropkove predniesol slávnostný prípitok na ďalších päťdesiat rokov úspešnej matičnej činnosti v podduklianskom regióne.

Do metropoly k južným susedom priniesli ducha slovenskej kultúry

Slovenskí učitelia účinkovali v Budapešti

Text a foto: Dr. Jozef VAKOŠ, PhD., podpredseda Hudobného odboru MS

Národný reprezentačný celoslovenský mužský Spevácky zbor slovenských učiteľov – umelecká zložka Domova SZSU v Trenčianskych Tepliciach – príspevkovej organizácie rezortu školstva, reprezentoval v polovici apríla slovenské zborové umenie na medzinárodnom festivale speváckych zborov krajín v maďarskej metropole.

Festival zorganizovala Asociácia maďarských speváckych zborov, orchestrov a ľudových súborov so sídlom v Budapešti. Na festivale sa zúčastnili spevácke zbory z Česka, Poľska, Maďarska a zo Slovenska. Účinkovali v sále Pesti Vidagó – reprezentatívnej koncertnej sieni budovy, akou je bratislavská Reduta.

Dramaturgia vystúpení účastníkov festivalu pozostávala z diel národných

Národný reprezentatívny mužský Spevácky zbor slovenských učiteľov

skladateľov, prípadne skladateľov inej proveniencie, ktorých tvorba vychádzala z národných tradícií. Spevácky zbor slovenských učiteľov (na fotografii), ktorý vznikol v roku 1921 v Trenčíne a umelecky pôsobí dodnes, sa

predstavil skladbami Jána Levoslava Bellu: To deň, Pavla Kršku: Sanctus Missabrevis, Lukáša Borzika: Litanie zo scénickej hudby ku Korunovačným slávnostiam, Ľada Ferenczyho: Verbunk, Petra Špiláka: Na

Košickej turni, Eugena Suchoňa: Ej, dziny dom z cyklu Tri slovenské ľudové piesne, Jána Vičara: Kdo to na mňa žaluje z cyklu Spevy z Kopaníc, Jiřího Temla: Alebo, alebo ... z cyklu Dve svadobné. Ako darček domácomu publiku zaznela skladba Dana, dana v umeleckom spracovaní maďarského skladateľa a zbormajstra Lajosa Bárdosa. Vystúpenie SZSU dirigoval jeho umelecký vedúci a dirigent doc. Štefan Sedlický, ArtDr. – docent Akadémie umení v Banskej Bystrici.

Festivalový koncert mal vysokú umeleckú úroveň a programový blok slovenských učiteľov sprevádzal frenetický potlesk národného publika zastúpeného v hojnom počte – sála bola plná. Z pódia slovenský zbor odchádzal s pocitom dobre vykonanej práce a úspešnej reprezentácie Slovenska. Oproti iným účastníkom za zmienku stojí fakt, že skladby v podaní SZSU boli oficiálnym moderátorom koncertu predstavené (skladateľ i jeho skladba), čo umožnilo poslucháčom priblížiť atmosféru každej skladby, a tým aj ducha slovenskej hudobnej kultúry.

MATIČNÉ DEPEŠE

Trikrát D v Starej Pazove

Od prvého do tretieho júna v Divadelnej sále strediska pre kultúru v Starej Pazove usporiadala Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny, SKUS hrdinu Janka Čmelíka, obec Stará Pazova a Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov dvadsiatu piatu prehliadku slovenskej detskej divadelnej tvorby 3xD – Detské divadlo deťom. Podujatie bolo zároveň spomienkou na sto päťdesiate štvrté výročie prvej zmienky o divadelnom predstavení pre deti dolnozemskej Slovákov vo Vojvodine.

Švantner v Nitre

Na scéne Domu Matice slovenskej v Nitre uviedlo v minulých dňoch tamojšie Nové divadlo scénickú impresiu Slovensko v obrazoch na motívy poviedok Františka Švantnera. Na neľahkú úlohu javiskového spracovania lyrizovanej prózy, ktorá je vlastná aj scenáristicky spracovaným autorovým poviedkam Piargy, Suky, Sedliak a Ľudská hra, sa režijne podujal Šimon Spišák, dramaturgiu robila Veronika Gabčíková a scénografiu Karel Czech.

Nevesty zo Sačurova

Nevesty zo Sačurova začali púť na folklórne výslnie pásmami Krstiny a Priadky, ktoré uvádzali najmä na podujatiach Matice slovenskej. Od roku 1992 pôsobili pod vedením Z. Sidorovej už ako oficiálna ženská spevácka folklórna skupina, ktorej zriaďovateľom je OcÚ. Teraz sa schádzajú na návštevách v miestnom kultúrnom dome pod vedením umeleckej vedúcej K. Kulíkovej – dcéry zakladateľky súboru, a orientujú sa na mapovanie autentických sačurovských zvykov a piesní. Na rôznych folklórnych podujatiach môžu návštevníci obdivovať ich Priadky, Pranie na jarku, Lúpanie kenderice, Vilijovj večar, Jánske zvyky či Vítie vinkov...

Primášikovia v tábore

Liptovské kultúrne stredisko pripravuje tábor Primášikovia, ktorý bude 24. a 29. júla v Liptovských Sliačoch. Zúčastniť sa na ňom môžu detské ľudové hudby z celého Slovenska. Regionálne muzikantské dielne budú aj v rámci folklórneho festivalu Pod skalkou v Ploštine 24. a 26. augusta. Vzdelávanie malých muzikantov spolufinancujú Fond na podporu umenia a Žilinský samosprávny kraj.

Studňa sa opäť prihovára

Matica slovenská a Miestny odbor Matice slovenskej v Trenčíne, mesto Trenčín, Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne a Spolok slovenských spisovateľov vypisujú XXVI. ročník literárnej súťaže Jozefa Braneckého pre stredoškóľakov a dospelých. Studňa sa tajne s dažďom zhovára. Uzávierka súťaže je 30. 9. 2018. Viac o propozíciách a tematických oblastiach na sylvia.fabova@vkmr.sk, www.vkmr.sk alebo na kontakte Jana Poláková, Inovecká 3/44, 911 01 Trenčín, tel.: 0910 176524.

Pripravil Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

V tomto roku v marci si v mnohých slovenských školách i v Slavošovciach, ale tiež inde, kde žijú uznávaní ľudia, vlastenci a milovníci literatúry i národných dejín, pripomenuli sto deväťdesiate výročie narodenia slovenského Homéra, nezabudnuteľného rozprávkara a zberateľa ľudovej slovesnosti Pavla Emanuela Dobšinského (16. marec 1828 Slavošovce – 22. október 1885 Drienčany). Na jeho rozprávkovom rozprávačskom umení a ním zaznamenanom umení nášho ľudu vyrastali celé slovenské generácie. Aj vďaka nemu vieme, čo sme boli a kým sme.

Prečo nie aj Dobšinský?

Dobšinský – významná osobnosť, čínorodý, rozhladený, vzdelaný človek, ktorý ovládal osem jazykov a prvý preložil do slovenčiny Shakespearovho Hamleta. Jeden z tých, čo inicioval a prispel na zbierku na prvý náhrobný kameň Štúra v Modre. Jeho deväťdesiat rozprávok je

dodnes pútavým čítaním našich detí. Dobšinského Prstónárodné slovenské rozprávky sú takmer v každej slovenskej domácnosti, kde vyrastali a vyrastajú deti a poznanie sveta sa formuje od poznania slova a krásy. A kto spozná rozprávky, uverí, že dobro zvíťazí nad zlom, a chce, aby tak bolo nielen v rozprávkach... Prstónárodné obyčaje, povesi a hry slovenské. Návod, ako sa spoznať, vážiť si slovné dedičstvo predkov, ich prirodzenú túžbu nájsť pre seba krajší svet a svoje miesto v ňom.

Veľa som sa o Dobšinskom dozvedela v Drienčanoch na fare, kde zomrel. Jeho odkaz však žije. Veď čo symbolizuje Dobšinského život? Jeho Zlaté pierko, zlatá podkova, zlatý vlas? Pero ako nástroj, ktorý ustavične používal v svojej zberateľskej činnosti. Podkova ako šťastie. A vlas ako niť a múdrosť odkazu, ktorý zanechal budúcim pokoleniam...

Tieto atribúty ako rozprávkovo logo symbolizujú a spájajú aj jeho rozprávky. Nedá mi, aby som ako dlhoročná matičiarka neponúkla tento svoj postreh bratom a sestrám, čitateľskej verejnosti, najmä však našej terajšej vrchnosti, kompetentným na ministerstve kultúry, aby zväžili tento fakt: v Bratislave máme na Hviezdoslavovom námestí pamätník Hansa Christiana Andersena, ktorý tam neďaleko domu detskej knihy inštalovala k dvojstému výročiu jeho narodenia na tento cieľ vytvorená nadácia. Dánsky rozprávkar, aj keď svetoznámy, bol v našom hlavnom meste raz. Slovenské deti tiež poznajú jeho rozprávky, a hoci si vážime cudzích autorov, prečo by popri ňom nemohol stáť i náš slovenský Homér – významný zberateľ ľudovej slovesnosti rozprávkar Pavol E. Dobšinský? Navyše ak už tam máme aj sochu Hviezdoslava. Tým by sme len zvýraznili, že Slováci uznávajú svetových literátov, ale nezabúdajú aj na svojich a vážia si ich.

Kveta SLYŠKOVÁ

Aleja dejateľov v Rimavskej Sobote sa opäť utešene rozrástla...
Úsilie matičiárov v Malohonte prináša ovocie

Elena NEBUSOVÁ, predsedníčka MO MS v Rimavskej Sobote

V Aleji dejateľov v Rimavskej Sobote 23. mája krátko popoludní za prítomnosti predsedu Matice slovenskej Mariána Gešpera a členov predsedníctva a výboru Matice slovenskej, primátora mesta Jozefa Šimka a poslancov mestského zastupiteľstva, dištriktuálneho biskupa ZD Milana Krivdu, profesora Leona Sokolovského, matičiárov, občanov mesta a širokého okolia, študentov a žiakov rimavskosobotských škôl slávnostne odhalili ďalšie tri busty významných osobností Gemera-Malohontu.

Počas krásnej a dôstojnej slávnosti v stredu 23. mája na rimavskosobotskom Námestí Štefana Marka Daxnera odhalili matičiari reprezentovaní vedením MS a predstavitelia mesta Rimavská Sobota za účasti širokej verejnosti tri ďalšie busty zasluhujúcich osobností Gemera-Malohontu.

K zberateľom ľudových rozprávok a povestí P. E. Dobšinskému a A. H. Škultétymu a J. D. Čipkovi pribudol Samuel Reuss, ktorý bol kaplánom a učiteľom v Tisovci, farárom v Kraskove, Revúcej a členom Učenej spoločnosti malohontskej. Bustu vytvorila akademická sochárka Anna Kišáková. Ďalšia busta je venovaná Izabele Textorisovej, prvej slovenskej botaničke a poštovej úradníčke. Napriek všetkým predsudkom voči práci žien v tomto období naučila sa niekoľko jazykov – latinčinu, nemčinu, francúzštinu, ruštinu a čiastočne taliansky a rumunský jazyk. Okrem botaniky mala ďalšie záujmy – venovala sa hvezdárstvu, mineralógii a speleológii a zbierala dialektologický materiál. Ako znamenitá pozorovateľka národného života sa aktívne zapájala do kultúrneho a národného diania, kontaktovala sa s mnohými slovenskými vzdelancami, najmä so spisovateľmi. Bustu vytvoril akademický sochár Milan Ormandík.

Vzhľadom na to, že tento rok si Matica slovenská pripomína sto

šesťdesiate piate výročie narodenia a sedemdesiate výročie úmrtia Jozefa Škultétyho – doživotného

FOTORIPOST

správcu Matice slovenskej, tretia busta patrí práve tejto významnej slovenskej osobnosti. Dr. Jozef Škultéty bol učiteľ, literárny vedec, historik a prekladateľ. Pracoval na školskom inšpektoráte v Rimavskej Sobote. V Martine bol redaktorom Národných novín a jeho život bol úzko spätý s Maticou slovenskou. Vďaka svojmu pozhnanému dlhému životu a bohatej tvorbe sa stal stelesnením takmer sedemdesiat rokov dlhej epochy slovenského národného života, naplnenej pohnutými udalosťami a dejinnými zvratmi. Bustu do rimavskosobotskej aleje tiež vytvoril akademický sochár Milan Ormandík.

Po službách Božích v evanjelickom kostole, v Aleji dejateľov na Námestí Š. M. Daxnera pokračovalo matičné podujatie slávnostným

aktom odhaľovania sochárskych portrétov v Aleji dejateľov. Žiačky a študentky miestnych škôl si pripravili a predniesli ich krátke životopisy. Hymnické piesne zaspieval spevácky zbor Bonafide a spevom obohatili program aj deti zo súboru Lieskovček. Ako v príhovore na slávnostnom akte povedal predseda MS Marián Gešper, Matica slovenská je hrdá na svojich členov Miestneho odboru Matice slovenskej v Rimavskej Sobote, ktorí svojou dlhoročnou prácou vytvorili Aleju slovenských národovcov a činovníkov. Vyslovil tiež presvedčenie, že aj toto matičné úsilie o zviditeľňovanie významných národných dejateľov ocenia nielen občania mesta, ale aj široká slovenská verejnosť.

Viacročné úsilie MO MS v Rimavskej Sobote takto našlo dôstojne zhmotnenú podobu vďaka finančnému príspevku z BBSK, pričineniu vedenia Matice slovenskej aj mesta Rimavská Sobota, Kamenárstva Ulický, s. r. o., firmy STAVART a SOŠ obchodu a služieb v Rimavskej Sobote.

V Liptove sa potešujúco rozbehli dielne pre mladých muzikantov
Bobáň a Kubáň vedú dorastencov

Text a foto: Tibor ŠULA

Talentovaných detí je v Liptove pozhnané.

Ďalšia nádejná detská ľudová hudba

Región Liptova mal oddávna chýrných muzikantov a tí mali aj svojich nasledovníkov. Žiaľ, v súčasnosti aj Liptov trápi nedostatok hudobníkov, ktorí by nasledovali štýl a interpretačné majstrovstvo svojich predchodcov. „Táto situácia v regióne pretrváva už niekoľko rokov a bola východiskom na vznik projektu Muzikanti kde ste?, ktorý pripravila

naša organizácia,“ uviedla metodička Liptovského kultúrneho strediska v Liptovskom Mikuláši Michaela Košová. Preto sa rozhodli aj v tomto roku organizovať dielne pre mladých muzikantov. Už tretí rok sa v máji stretli muzikanti z Liptovského Mikuláša, Ružomberka, Bieleho Potoka, ale aj z Terchovej a zo Zázrivej v hoteli Spojár v Žiarskej doline

pri Liptovskom Hrádku. Pod vedením odborných lektorov Miloša Bobáňa a Michala Kubáňa sa po mnohých rokoch opäť dostávajú na svetlo sveta melódie z goralských obcí Liptova – z Malého a Veľkého Borového. Vďaka nahrávkam a videám známej hudby Jána Klímu z Borového ešte z minulého storočia sa nové generácie muzikantov naučili takmer zabudnuté melódie obce, v ktorej žili goralci na liptovskej pôde celé storočia. Intenzívne dielničky vytvorili nové priateľstvá a podnietili nové nápady, ako ešte prispieť k udržaniu a šíreniu tradičnej ľudovej hudby v Liptove. „Veríme, že sa pri ďalších aktivitách projektu Muzikanti kde ste? stretneme nielen so známymi tvármi, ale aj s novými muzikantskými talentmi,“ konštatovala M. Košová.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V 20. čísle SNN sme sa pýtali, aké výročie sa tento rok spája s prvou svetovou vojnou. Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí uviedli, že si pripomínajú storočnicu od ukončenia tohto globálneho vojnového konfliktu. Zo zaslaných odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Zuzana Kasan, Klin; Jana Hoghová, Horná Štubňa; Erika Varinská, Piešťany.

• Takzvané osmičkové roky si pripomenieme aj v dnešnej kvízovej otázke. V uplynulých týždňoch sme publikovali seriál spisovateľa Jána Čomaja o tom, čo predchádzalo augustu '68. Jedna z posledných schôdzok predstaviteľov socialistických krajín pred obsadením Česko-Slovenska sa odohrála v slovenskom pohraničnom mestečku, ktorému sa aj vzhľadom na rozsiahlu prekládkovú železničnú stanicu vravelo „suchozemský prístav“. Kde sa toto stretnutie koncom júla 1968 uskutočnilo?

Odpovede na otázku posielajte na redakčnú adresu našej administrátorky L. Rišiaňovej do 14. júna 2018.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

9. júna

– pred sto sedemdesiatimi rokmi (1848) po zatykači na L. Štúra prestali vychádzať Slovenské národné noviny, ktoré redigovali P. Kellner-Hostinský, B. Nosák, M. Jurecký, L. Dohnány a J. Štúr; za tri roky vyšlo 292 čísel na 1 168 novinových stranách

– stodesať rokov od narodenia prekladateľky Márie Klimovej (1908 – 1954), ktorá napriek krátkemu životu preložila do slovenčiny veľa diel z francúzskej, nemeckej, anglickej a ruskej literatúry

10. júna

– v roku 1848 sa v Dolnej Mičinej narodil matematik a národovec Ján Kmeť (1848 – 1931), podporovateľ slovenských študentov na štúdiách; 170. výročie

11. júna

– pred tridsiatimi rokmi zomrel významný slovenský sochár, vynálezca a športový pilot Vojtech Ihrský (1899 – 1988)

– slovenský hokejový reprezentant Dominik Graňák oslavuje tridsaťpäťku

12. júna

– stopätnásť rokov, čo sa narodil redaktor vydavateľstva Matice slovenskej Ján Garaj (1903 – 1973), editor diel našich spisovateľiek Podjavorinskej, Slančíkovej-Timravy, Šoltésovej a Vansovej

– herec Matej Landl má päťdesiatpäť rokov

13. júna

– pred päťsto sedemdesiatimi rokmi (1443) bolo v stredoslovenskej banskej oblasti silné zemetrasenie, pri ktorom najväčšie škody vznikli zavalením štôlní, v dedinách ľudia zo strachu ušli do hôr; ide o prvé zemetrasenie uvádzané v našich kronikách

– v roku 1463 kráľ Matej Korvín udelil erb mestu Kežmarok; 555. výročie

– pred sto desiatimi rokmi sa narodil zakladateľ moderného slovenského rezbárstva akad. soch. Anton Drexler (1908 – 1984)

– osemdesiatku by mal filmový režisér Elo Havetta (1938 – 1975), o. i. nakrútil filmy L'alie polné, Slávnosť v botanickej záhrade, program pre svetovú výstavu v Montreale atď.; psychicky neunesol ústrky po okupácii v roku 1968, jeho spolupracovník A. Marenčin st. povedal: „Zomrel na normalizáciu.“

14. júna

– pred sedemdesiatimi rokmi (1948) Národné zhromaždenie zvolilo za prezidenta ČSR Klementa

Gottwalda, predsedu KSČ; nemal nijakého protikandidáta

– v roku 1978 (pred štyridsiatimi rokmi) vyhlásili Nízke Tatry za Národný park; má dĺžku sto kilometrov, rozlohu osemdesiatjedentisíc hektárov a patrí medzi najcennejšie prírodné územia v Európe

– pred dvadsiatimi rokmi (1998) vyhorela Zbojnícka chata vo Vysokých Tatrách; skupina nadšencov začala ihneď s jej obnovou a do roka slúžila turistom

15. júna

– pred deväťdesiatimi rokmi zomrel botanik svetového významu Jozef Ľudovít Holuby (1836 – 1923)

– v roku 1948 nastúpila do čela ČSR prvá komunistická vláda vedená odborovým predákom a členom politbyra KSČ Antoniom Zápotockým, neskorším prezidentom republiky

(jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr.